

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫ

2020-жылдын IV чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

**Бишкек
2020-жылдын февраль айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2020-жылдын IV чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 22-февралындагы № 2021-П-07/8-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	6
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	6
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	10
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	13
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	13
2.2. Тышкы сектор	16
3-глава. Акча-кредит саясаты	19
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	19
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	23
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	27
4-глава. Инфляция динамикасы	29
4.1. Керектөө баа индекси	29
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	30
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	31
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	31
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	33
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	38
2-тиркеме. Глоссарий	39
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси	41

Резюме

2020-жылдын төртүнчү чейрегинде COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу тышкы чөйрөдөгү олуттуу өзгөрүүлөр Кыргыз Республикасынын экономикасынын өнүгүү тенденцияларына таасирин уланткан.

Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндөгү экономикалык жигердүүлүк акырындык менен калыбына келе баштаган. Айрым өлкөлөрдө катуу изоляция алынып салынгандыгына байланыштуу, дүйнөлүк экономикада энергия продукцияларына жана азык-түлүк товарларына суроо-талаптын бара-бара калыбына келиши байкалган. Азык-түлүккө жана мунайга баалардын акырындап өсүшү коронавирус инфекциясынын жаңы толкунунан кооптонуудан жана чектөөлөрдүн кайрадан киргизилишинен улам келип чыккан.

Отчеттук мезгил ичинде коронавирус инфекциясынын экинчи толкуну, ошондой эле өлкөдө парламенттик шайлоодон кийин саясий абалдын туруксуздугу байкалган, бул көптөгөн чектөөлөр алынып салынгандан кийин экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келишин кечендеткен.

2020-жылдын жыйынтыгы боюнча экономикалык көрсөткүчтөр 2019-жылдагыдан кыйла төмөн түптөлүп, ИДӨнүн төмөндөшү -8,6 пайызды (“Кумтөр” ишканаларын эске албаганда, экономиканын төмөндөөсү 9,0 пайызды) түзгөн. Өлкөгө акча которуулардын агылып кирүү арымы төмөн деңгээлде түптөлүшүнөн улам, ички керектөө көрсөткүчү төмөн бойдон сакталып калган (2020-жылдын жыйынтыгында жеке адамдардын өлкөгө акча которууларынын таза агылып кирүүсүнүн өсүшү 2,0 пайызды түзгөн).

Байкоого алынып жаткан мезгилде соода балансы импорттук жана экспорттук операциялардын кыскарышынын таасиринде түптөлгөн. Алтынды жана башка товарларды берүү көлөмүнүн азайышына байланыштуу, экспорт 28,9 пайызга кыскарган. Импорт көлөмүнүн төмөндөшү керектөө товарларын жана энергия продукцияларын берүүнүн кыскарышы менен шартталып, 27,7 пайызды түзгөн. Жыйынтыгында, өлкөдө соода балансынын тартыштыгы 430,8 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 28,1 пайызга төмөндөп, 1,3 млрд АКШ долларын түзгөн.

Фискалдык сектордо COVID-19 пандемиясынан улам, коңшу өлкөлөр менен чек ара жабылгандыктан жана чектөө чаралары киргизилгендиктен, бажы жана салыктык түшүүлөрдүн төмөндөшү эсебинен, мамлекеттик бюджеттин киреше жана чыгаша бөлүктөрүнүн ортосундагы айырма жогорулагандыгы байкалган. 2020-жылдын жыйынтыгында мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы ИДӨгө карата 3,3 пайызды түзгөн.

Бир катар факторлордун инфляцияга тийгизген олуттуу таасирине карабастан, Улуттук банк 2020-жылы инфляцияны акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү көрсөткүчтөрүнүн чегинде 5-7 пайыз деңгээлинде кармап турууга жетишкен. 2020-жылы орточо инфляция көрсөткүчү 6,3 пайызды түзүп, ал эми жыл ичинде инфляциянын жылдык өсүш арымы 3,2 пайыздан 9,7 пайызга чейинки диапазондо өзгөрүп турган.

2020-жылдын IV чейрегинде инфляция 8,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Аталган мезгилде өлкөдө инфляциянын мындай түптөлүшүнө, негизинен, мөмө-жемиштерге жана жашылчаларга баанын сезонго жараша жогорулашы шарт түзгөн. Мындан тышкары, инфляциянын динамикасына азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын жогорулашы жана Кыргызстандан экспорттолгон эттин көлөмүнүн өсүшү кошумча таасирин тийгизген.

Ал эми монетардык сектор банктардын ашыкча ликвиддүүлүк деңгээлинин жогорулашы менен мүнөздөлгөн. Буга байланыштуу, акча рыногунун кыска сегментинде катышуучулардын жигердүүлүгү байкалган. Акча рыногунун кыска

мөөнөттүү чендери Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин алкагында өзгөрүп жана негизги ченге жакын деңгээлде кармалып турган. Бүтүндөй алганда, монетардык көрсөткүчтөр позитивдүү динамиканы көрсөтүп, экономиканы кредиттөө көлөмү жана депозиттик база мурдагыдай эле өсүшүн уланткан.

1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык жигердүүлүгү акырындык менен калыбына келе баштаган.

2020-жылы Россияда ИДӨнүн төмөндөө арымы өкмөт жана эл аралык аналитиктер тарабынан күтүлгөндөн кыйла басаңдаган, ал эми инфляция деңгээли инфляцияга түрткү берүүчү кыска мөөнөттүү факторлордун таасиринде тездеп, Россия Банкынын таргетинен ашкандыгы катталган.

2020-жылдын IV чейрегинде Казакстанда экономиканын өнүгүүсүнүн терс тенденциясы сакталып калган, бирок көрсөткүчтөрү өткөн чейректердин көрсөткүчүнө салыштырмалуу жакшыргандыгы байкалган.

Каралып жаткан мезгил ичинде Белоруссиядагы экономикалык жигердүүлүк өткөн чейректин деңгээлинде сакталып калган. Ошол эле учурда инфляция арымы, негизинен, экономикадагы инфляциялык жана девальвациялык болжолдоолор жогорулагандыгына байланыштуу, белорус рублинин алсызданышы эсебинен Беларусь Республикасынын Улуттук банкы болжолдогондон тездегендиги байкалган.

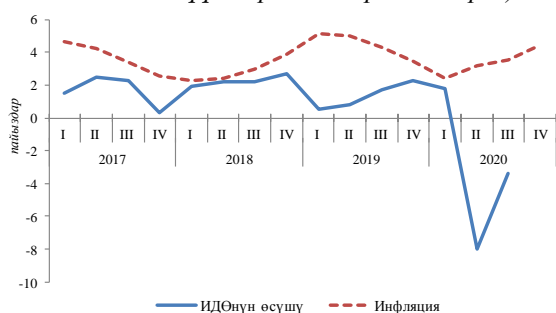
Арменияда экономикалык жигердүүлүк төмөндөгөндүгү катталган, бул коронавирус инфекциясынын пандемиясынын жана Карабахтагы аскердик конфликттин терс натыйжасында келип чыккан, ал эми инфляция арымы тездеген.

2020-жылдын IV чейрегинде Кытай экономикасы коронавирус инфекциясынын жайылышынан кийин жогорку арымда калыбына келүү менен, 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча дүйнөдө экономикасынын төмөндөшүнө жол бербеген жалгыз өлкө катары катталган.

2020-жылы АКШ экономикасы 2008-жылдагы кризистик жагдайдан кийин биринчи жолу төмөндөп, Экинчи дүйнөлүк согуш убагынан берки рекорддук төмөндөөнү көрсөткөн.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

динамика байкалган.

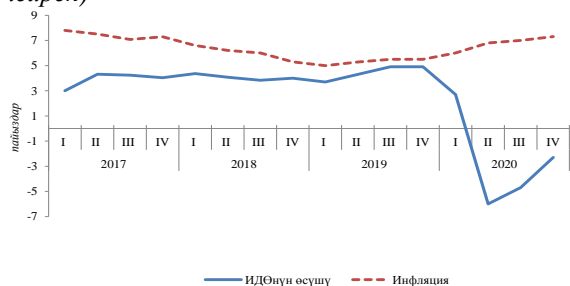
Өлкөдө экономикалык абалдын начарлашына байланыштуу, жумушсуздук деңгээли өскөн, бирок ошол эле учурда 2020-жылдын экинчи жарымында бул көрсөткүч акырындап төмөндөгөндүгү байкалган (мезгилдин акырына карата 5,9 пайызды түзгөн).

Россия Банкы жана өкмөт тарабынан колдонулган чаралар коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы күрөшүү мезгилинде экономикага, калкка жана финансылык туруктуулукка колдоо көрсөткөн.

2020-жылдын IV чейрегинде Россиядагы инфляция деңгээли бир жыл мурун катталган 3,4 пайызга каршы 4,4 пайызды түзгөн. Ал эми инфляциянын тездешине орус рублинин алсызданышы жана Россиядагы, ошондой эле дүйнөлүк айыл чарба продукциялары рыногундагы алгылыксыз жагдай негизги салымын кошкон. Натыйжада, азык-түлүк товарларына карата керектөө баалары 5,8 пайызга (бир жыл мурда - 3,5 пайыз), азык-түлүктөн башка товарларга - 4,5 пайызга (бир жыл мурда - 3,1 пайыз) өскөн. Мында кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүшү отчеттук мезгил ичинде карантин чараларына байланыштуу, 2019-жылдын IV чейрегиндеги 3,8 пайыздан 2,6 пайызга чейин басаңдаган.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

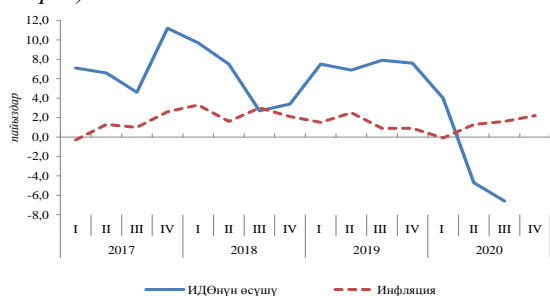
Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктун эсептөөлөрү

Байкоого алынган мезгилде Казакстанда экономиканын өсүшүнүн терс динамикасы сакталып калган, ошол эле учурда 2020-жылдын акырына карата калыбына келүү тенденциясы байкалган. 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн төмөндөшү 2019-жылдын жыйынтыгында 4,5 пайыз өсүшкө салыштырганда 2,6 пайызды түзгөн. ИДӨнүн кыскарышына, негизинен, өнөр жай (-0,7 пайызга), соода (-7,3 пайызга) жана транспорт (-17,2 пайызга) кошкон. Экономиканы колдоо боюнча масштабдуу чаралар, казып алуудан башка секторлордогу инвестициялык жигердүүлүк, реалдуу сектордун өсүшү жана соода балансынын оң сальдосу, ошондой эле экономиканы кредиттөө көлөмүнүн көбөйүшү экономиканы өнүктүрүүнүн негизги факторлору болуп саналат. Реалдуу сектор экономиканын өсүшүнө негизги түрткү берүүчү болуу менен 2,0 пайызга өскөн. Ошентип, реалдуу сектордун төмөнкү тармактары алгылыктуу өсүш арымын көрсөткөн: курулуш – 11,2 пайызга, маалымат жана байланыш – 8,6 пайызга, айыл чарбасы – 5,6 пайызга. Ал эми кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсү 5,6 пайызга кыскаргандыгы белгиленген.

2020-жылдын жыйынтыгы боюнча жылдык инфляция Казакстанда 7,4 пайызды, жылдык орточо инфляция – 6,8 пайызды түзгөн. 2020-жылы азык-түлүк товарларына баалар 11,3 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга – 5,5 пайызга, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө – 4,2 пайызга жогорулаган.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Армениянын Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армян Республикасынын Борбордук банкы

Алдын ала баа берүүлөр боюнча 2020-жылы Армениядагы экономикалык жигердүүлүк 7,5 пайызга кыскарган, ал эми экономикалык жигердүүлүктүн чектелишине алып келген коронавирус инфекциясынын пандемиясынын жана Карабахтагы аскердик конфликттин терс натыйжасына байланыштуу, экономиканын төмөндөшү 8,5-10 пайызды түзүшү мүмкүн.

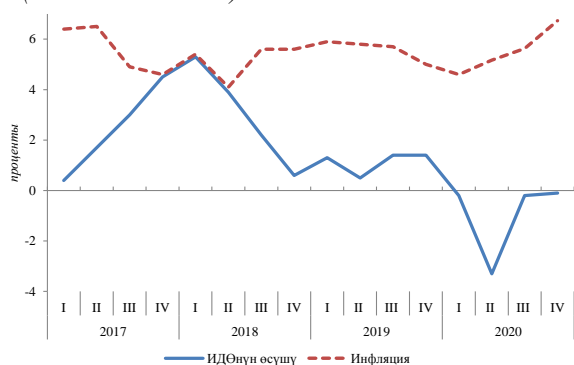
Армения 2020-жылы ЕАЭБ өлкөлөрүнүн ичинен экономика жагынан

көбүрөөк жапа чеккен, бул бардык көрсөткүчтөргө таасирин тийгизген. Арменияда экономикалык жигердүүлүк 7,5 пайызга азайган. Тармактар боюнча экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшү төмөнкүчө катталган: кызмат көрсөтүүлөр – -14,7 пайыз, чекене соода – -14,0 пайыз, тышкы соода жүгүртүү – -13,2 пайыз, курулуш чөйрөсү – -9,5 пайыз. 2020-жылы номиналдуу орточо эмгек акы жыл ичинде 3,9 пайызга жогорулаган. Отчеттук мезгил ичинде өнөр жай продукциясынын көлөмү 0,9 пайызга өсүп, ал эми айыл чарба өндүрүшүнүн көлөмү 1,4 пайызга көбөйгөн.

2020-жылы Армениянын керектөө рыногундагы баалар 2019-жылга салыштырганда, орточо алганда 3,7 пайызга жогорулаган, бул эл аралык рынокто азык-түлүк товарларына баалардын өсүшү жана армян драмынын девальвациясы менен шартталган. Армения өкмөтүнүн расмий болжолдоосуна ылайык, 2021-жылдын жыйынтыгы боюнча 3,2 пайыз өлчөмүндө экономикалык өсүш күтүлүүдө, ал эми Борбордук банк экономиканын 2 пайызга жогорулашын болжолдоп жатат. Эксперттер тарабынан Карабахтагы согушка чейин коронавирус инфекциясынын пандемиясына байланыштуу 2021-жылы Арменияда ИДӨнүн 3,5-4 пайызга өсүшү болжолдонсо, декабрь айында бул көрсөткүч өзгөртүлүп, 1 пайыздан 3,1 пайызга чейинки чекте өзгөрүп туруусу болжолдонгон.

Беларусь

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (жылдык мааниде)

Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистикалык комитети

менен коштолгон COVID-19 пандемиясынын экинчи толкуну кедергисин тийгизген.

Бүтүндөй алганда, Беларуссия ИДӨсү 2020-жылы 2019-жылдын көрсөткүчтөрүнө салыштырганда, 0,9 пайызга төмөндөгөн. Секторлор боюнча алгылыктуу өсүш арымы чекене товар жүгүртүүдө (+1,8 пайыз) жана айыл чарба өндүрүшүндө (+4,9 пайыз) байкалган.

2020-жылдын декабрь айында Беларуссиядагы жылдык инфляция 5 пайыз өлчөмүндөгү таргеттен (максаттуу көрсөткүчтөн) ашып, 7,4 пайызды түзгөн. Беларусь Республикасынын Улуттук банкы тарабынан болжолдонгон параметрдин жогорулашы белорус рублинин алсызданышы, инфляциялык-девальвациялык күтүүлөрдүн өсүшү, ошондой эле айрым азык-түлүк товарларына болгон сунуштун таасири менен шартталган. Айрыкча, 2020-жылдын декабрында кызмат көрсөтүүлөр жана азык-түлүктөн башка товарлар, тиешелүүлүгүнө жараша, 8,4 жана 8,1 пайызга кымбаттаган. Жылдык базалык инфляция (сезондук жана жөнгө салынуучу бааларды эске албаганда) 2020-жылдын декабрь айында 7,1 пайызга чейин өскөн. Беларусь Республикасы 2021-

Отчеттук мезгил ичинде экономикалык жигердүүлүк өткөн чейректин деңгээлинде сакталып калган. 2020-жылдын IV чейрегинде раелдуу ИДӨнүн кыскарышы өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата 0,1 пайызды түзгөн¹. Товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү тышкы соода сальдосунун жакшыртылышы ИДӨнүн төмөндөөсүн басаңдаткан, мындай төмөндөө отчеттук мезгилде ички суроо-талаптын аздыгынан улам келип чыккан. Ишкердик жана керектөө жигердүүлүгүнүн калыбына келишине бир катар өлкөлөр чектөө чараларын киргизүү

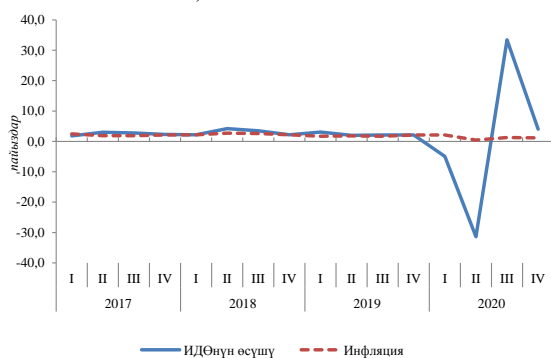
¹ Беларусь Республикасынын Улуттук банкынын баа берүүсү

жылы бааларды мамлекеттик жөнгө салууну күчөтүү аркылуу инфляцияны 5 пайызга чейин төмөндөтүүнү көздөп жатат.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(жылдык мааниде)

Булагы: АКШ Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

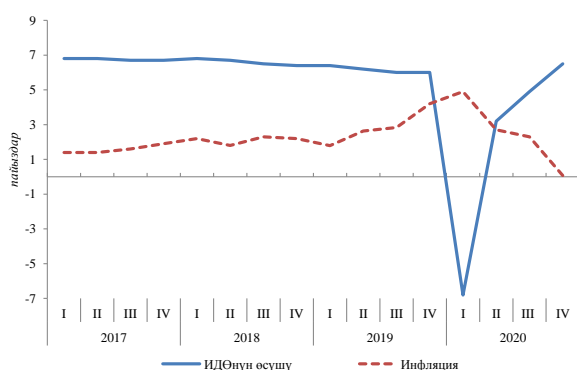
алдынча башкаруу салымдарынын кыскарышы менен шартталган. Муну менен бирге эле жылдык мааниде 2020-жылдын IV чейрегинде АКШ экономикасы 4 пайызга өскөндүгү байкалган.

2020-жылдын декабрь айында АКШдагы керектөө баалары жылдык мааниде 1,4 пайызга, ал эми ай сайын эсептөөдө 0,4 пайызга жогорулаган. АКШда ай сайын эсептөөдө керектөө бааларынын көбөйүшү август айынан тартып максималдуу деңгээлге жеткен. АКШдагы базалык инфляция — тамак-аш жана энергия продукцияларын кошпогондо, аналитиктер болжолдогондой эле, декабрь айында жылдык эсептөөдө 1,6 пайызды, ал эми ай сайын эсептөөдө — 0,1 пайызды түзгөн.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

көрсөтүү чөйрөсүндө – 2,1 пайызга өсүү ИДӨнүн өсүш динамикасына негизги салымын кошкон. 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча пандемиянын терс таасирине байланыштуу, Кытай экономикасынын өсүш арымы акыркы 40 жылдан ашык мезгил ичиндеги минималдуу көрсөткүчкө жетип, 2,3 пайызды (2019-жылы экономикалык өсүш 6,1 пайыз) түзгөн.

2020-жылы АКШ экономикасы 2008-жылдагы кризистик жагдайдан кийин биринчи жолу төмөндөп, Экинчи дүйнөлүк согуш убагынан берки рекордук төмөндөөнү көрсөткөн.

АКШ Соода министрлигинин экономикалык талдап-иликтөө бюросунун билдирүүсүнө ылайык, 2020-жылы АКШнын реалдуу ИДӨсү 2019-жылдын жыйынтыгына салыштырганда 3,5 пайызга төмөндөгөн. ИДӨнүн төмөндөшү калк чыгашаларынын, экспорттун, негизги капиталга жеке инвестициялардын, ошондой эле чет өлкөлүк, мамлекеттик инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

инвестициялардын жана жергиликтүү өз

Эксперттер болжолдогондой эле, Кытай экономикасы рессецияга жол бербей, өкмөттүн экономикалык жигердүүлүктү калыбына келтирүү үчүн бир катар өбөлгөлөөчү чаралары, ошондой эле катуу изоляциялоо жана вирусту ооздуктоого багытталган калкты көзөмөлдөө саясаты аркылуу салыштырмалуу тез калыбына келүүгө жетишкен.

Каралып жаткан мезгилде инфляция эпидемиологиялык жагдайдын кыйла жакшырышына байланыштуу, 2020-жылдын III чейрегиндеги 2,3 пайыздан жылдык мааниде 0,06 пайызга чейин басандаган (2019-жылдын IV чейрегинде баалардын 4,2 пайызга өсүшү белгиленген). 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча инфляция 2,5 пайызды (2019-жылы – 2,9 пайызды) түзгөн.

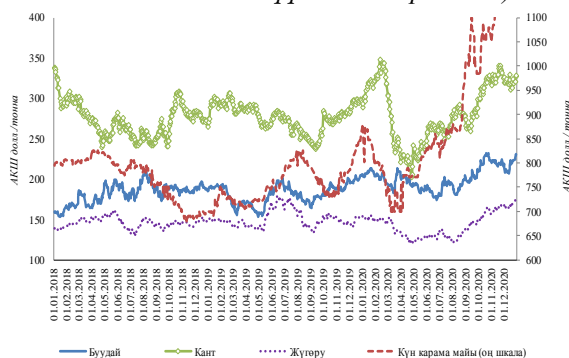
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторундагы баалардын индекси акыркы үч жыл ичинде максималдуу мааниге жеткен, бул Кыргызстан үчүн белгилүү бир инфляциялык тобокелдиктерди алып келген. Каралып жаткан мезгил ичинде мунай рыногунда баалардын калыбына келиши байкалган. Алтын рыногу жыл акырына карата өсүү тенденциясы менен туруктуулукту көрсөткөн.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

2020-жылдын IV чейрегинде азык-түлүк товарларынын дүйнөлүк рыногу баалардын жогорулоо динамикасын көрсөткөн.

Байкоого алынып жаткан мезгилде ыңгайсыз аба-ырайы шарттарынан жана АКШ менен Россиянын ири экспортторунан түшкөн сунуштардын төмөндөшүнөн кооптонуудан улам, буудайга жана жүгөрүгө карата экспорттук баалар өскөндүгү белгиленген. Ошондой эле 2020/21-маркетинг жылында дан эгиндерин өндүрүү бир аз төмөндөшү,

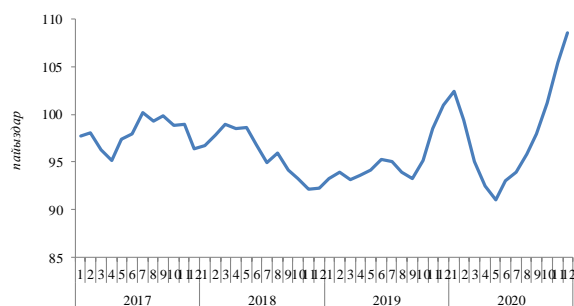
бирок кыйла жогору деңгээлде сакталып калышы болжолдонууда.

Отчеттук мезгил ичинде канттын баасы кыйла жогорулагандыгы байкалган, бул Кытайга импорт көлөмүнүн бир кыйла көбөйүшү жана Индонезиядагы тамак-аш өнөр жайы тарабынан кант-рафинадга суроо-талаптын жогорулашы менен шартталган, ошол эле учурда бааларды жогорулатуу басымы Бразилияда жана Индияда күтүлүп жаткан кант өндүрүү көлөмүнүн өсүшү менен текшиленген.

2020-жылдын экинчи жарымынан тартып өсүмдүк майларына баанын кескин өсүшү 2020-жылдын IV чейрегинде уланган. Өсүмдүк майларынын бардык түрлөрүнө баалар өскөн, ошондой болсо да, өндүрүүчү ири өлкөлөрдөн сунуштар кыскарышына байланыштуу, пальма майына баанын кыйла өсүшү катталган. Пальма майына баа динамикасы өсүмдүк майларынын башка түрлөрүнө да таасирин тийгизген.

Мындан тышкары, күн карама майынын кымбатташына дүйнөлүк рыноктогу суроо-талаптын жогорулашы өбөлгө түзгөн.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

2020-жылдын IV чейрегинде ФАО индексинин орточо мааниси 2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 7,0 пайызга жогорулаган жана 105,1 пунктту түзгөн. Каралып жаткан мезгилде этти кошпогондо, бардык товардык позициялар боюнча ФАО бааларынын индексинин өсүшү байкалган. Айрыкча, өсүмдүк майларына баа индекси 2019-жылдын IV чейрегине салыштырганда 28,9 пайызга жогорулаган.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы

(АКШ долларында)

Отчеттук мезгилде мунай баасы коронавирус инфекциясына каршы вакцина чыгарылышына байланыштуу, дүйнөлүк экономика күтүлгөндөн кыйла тезирээк калыбына келиши тууралуу позитивдүү жаңылыктардан улам, жогорулоо динамикасын көрсөткөн. 2020-жылдын март-апрель айларында мунайга баа кыйла төмөндөгөндөн кийин ушул эле жылдын акырына карата көрсөткүч бир баррель үчүн 51,8 АКШ долларына жеткен.

ОПЕК+ уюму 2021-жылдын январында бүтүм параметрлерин эки ай алдыга аныктаган: макулдашуунун учурдагы шарттары дээрлик бардык өлкөлөр үчүн узартылган, бирок Россия жана Казакстан февраль жана март айларында казып алуу көлөмүн көбөйтүү мүмкүнчүлүгүн алган, ал эми Сауд Аравиясы жана бир катар башка катышуучулар, тескерисинче, аны кыскартууну чечишкен¹.

Сауд Аравиясынын Энергетика министрлигинин билдирүүсү боюнча ОПЕК+ уюмуна кирген өлкөлөр макулдашуунун мөөнөтү бүткөндө, 2022-жылдын жаз айларынан кийин да анын мөөнөтүн узарта алат. Учурда бул макулдашуу дүйнөдө казып алынган мунайдын дээрлик 40 пайызын жөнгө салат.

ОПЕК уюму 2021-жылы мунайга дүйнөлүк суроо-талаптын көбөйүшү боюнча болжолдоону суткасына 5,9 млн баррель деңгээлинде сактап калган. Ошол эле учурда уюм 2021-жылы АКШда мунай казып алуу боюнча болжолдоону суткасына 40 миң баррелге жогорулаткан жана анын 0,14 млн баррелге өсүшүн болжолдоп жатат. Мунайга карата суроо-талап, негизинен, Кытай, Индия жана бир катар Азия-Тынч океан региондорунун өлкөлөрү тарабынан жогорулашы күтүлүүдө. Дүйнөдөгү экономикалык жигердүүлүк калыбына келиши, ошондой эле мунай-химиясы үчүн чийки затка суроо-талаптын өсүшү алгылыктуу динамикага өбөлгө түзөт.

Эл аралык энергетика агенттиги 2021-жылы мунайга дүйнөлүк суроо-талаптын өсүш арымы боюнча болжолдоону суткасына 280 миң баррелге, 5,5 млн баррелге чейин төмөндөткөн. Азыркы учурда COVID-19 менен ооругандардын көбөйүшү экономиканын калыбына келишин басаңдатууда, бирок вакцинациялоо боюнча аракеттердин күчөшү жана экономикалык жигердүүлүктүн тездеши, күтүүлөр боюнча,

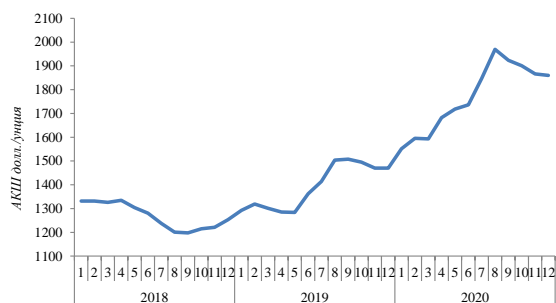
¹ Россия жана Казакстан мунай казып алууну суткасына, тиешелүүлүгүнө жараша, 65 жана 10 миң баррелге көбөйтөт. Сауд Аравиясы казып алууну суткасына 1 млн баррелге, ОПЕК+ уюмуна кирген башка өлкөлөр суткасына дагы 425 миң баррелге төмөндөтөт.

жылдын экинчи жарым жылдыгында кыйла өсүүгө өбөлгө түзөт. Эл аралык энергетика агенттигинин болжолдоосу боюнча мунайды кайра иштетүүчү заводдордун өндүрүмдүүлүгү 2020-жылы суткасына 7,3 млн баррелге азайган шартта, 2021-жылы суткасына 4,5 млн баррелге көбөйүшү күтүлүүдө.

АКШ Энергетика министрлиги 2021-жылы Brent мунайына карата баа бир баррель үчүн 49 АКШ долларынан 53 АКШ долларына чейин жогорулашын болжолдогон. 2022-жылы да Brent мунайынын баасы бир баррель үчүн 53 АКШ доллары деңгээлинде күтүлөт.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» МА

Аналитиктердин 2020-жылдын акырына карата алтынга баанын 2 000 АКШ долларына чейин өсүшүн болжолдогондугуна карабастан, жыл акырында 1 900 АКШ доллары өлчөмүндө белгиленгенден төмөн деңгээлде катталган.

Алтындын жылдык орточо баасы бир трой унциясы үчүн 1771,2 АКШ долларын түзгөн, ал эми августтун башында бир трой унциясы үчүн

2 063,54 АКШ доллары өлчөмүндөгү максимумга жеткен.

Баалуу металлдар, анын ичинде алтын рыноктору 2020-жылдын декабрында АКШ Конгресси тарабынан экономиканы колдоо программасынын жактырылышын жана ФРСтин өтө эле жеңилдетилген акча-кредит саясатынын багытын улантуу жана ченди нөл тегерегиндеги деңгээлде кармап туруу жөнүндө жаңылыгын оң кабыл алды. Ошондой эле Улуу Британиядагы жана башка Европа өлкөлөрүндөгү жагдай да рынокко колдоо көрсөтү. Коронавирустун жаңы штаммы аныкталгандыгына, ошондой эле өткөөл мезгил аяктап жаткандыгына байланыштуу, Европа бирлиги менен Британия Brexit шарттары боюнча келише албай жаткандыгы рынокторго кошумча колдоо көрсөткөн.

Мындан тышкары, АКШнын ондогон Кытай компанияларын соода боюнча кара тизмеге киргизүү менен геосаясий абалды, ошондой эле Россия менен болгон мамиледеги жагдайды курчутушу алтынга карата баанын өсүшүнө шарт түзүүчү факторлордон болуп саналат.

Алтын боюнча дүйнөлүк кеңештин (WGC) 2021-жылга карата алтынга баа түзүү боюнча болжолдоосуна ылайык, мындан ары да инвестициялык актив катары алтынга суроо-талап жогорулайт, ошол эле учурда дүйнөлүк экономиканын калыбына келиши менен бирге алтынды керектөө да жанданат. Эксперттердин пикири боюнча 2021-жылдын биринчи жарымында алтынга баалар кыйла өсүшү күтүлөт. АКШ ФРСи улуттук экономикага өбөлгө түзүү максатында, мурдагыдай эле жеңилдетилген акча-кредит саясатын улантат, дүйнөдө жалпы вакцинациялоо жылдын экинчи жарымында гана күчөйт. Мындай факторлордун бардыгы алтындын баасынын өсүшүнө түрткү берет.

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

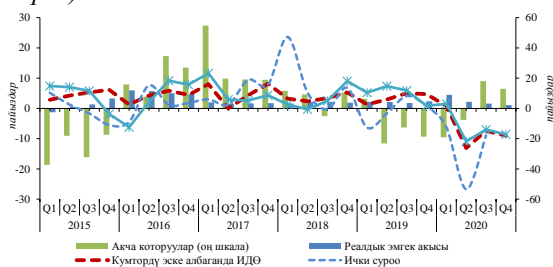
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

Экономиканын өсүш арымы 2020-жылы коронавирус инфекциясынын жайылышына бөгөт коюу максатында белгиленген чектөө чараларына жана өлкөдөгү туруксуз саясий абалга байланыштуу, акыркы 25 беш жыл ичинде биринчи жолу кыйла төмөндөгөндүгүн көрсөттү.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талаптын жана акча которуулардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

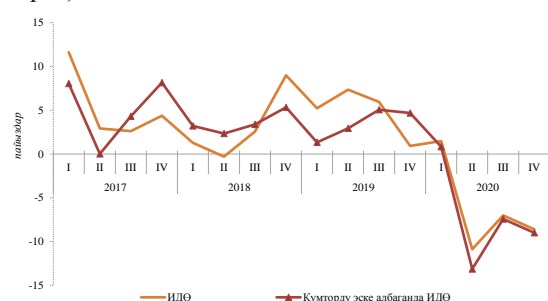

Булагы: Кыргыз Республикасынын УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

келген.

2.1.2-график. ИДӨ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

түптөлгөн. Натыйжада, курулуш (-3,3 п.п.) соода (-2,9 п.п.) жана транспорт (-0,4 п.п.) экономикага терс салымын кошкон, ал эми өнөр жай жана айыл чарба секторлору, тиешелүүлүгүнө жараша, 0,8 жана 0,4 п.п. өлчөмүндө алгылыктуу салым кошкон. Ошол эле учурда өнөр жай секторунда тогуз ай ичинде терс өсүш арымы байкалган, ал жыл акырында гана ИДӨнүн калыптанышына оң салымын кошкон.

Өнөр жай секторунун көрсөткүчтөрүнүн мындай динамикасы, негизинен, “Кумтөр” алтын кен казып алуу ишканасындагы өндүрүш көрсөткүчтөрү менен шартталган. Жалпысынан, 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн төмөндөшүнө айыл чарбасынан тышкары, экономиканын бардык негизги секторлорунун терс салымы өбөлгө түзгөн. Дүйнөдөгү коронавирус пандемиясы туруксуз саясий абалдан улам ишканаларда өндүрүштүн токтоп калышы менен бирге өлкөнүн реалдуу секторунун

Отчеттук жылдын март айынан тартып жыл бою экономикалык жигердүүлүк кыскарышына алып келген Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан соода боюнча өнөктөш өлкөлөр менен бирге коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы көрүлгөн тиешелүү чаралар, жана экинчи жарым жылдыктагы өлкөдөгү туруксуз саясий абал өлкө ИДӨсү 8,6 пайыз деңгээлинде (“Кумтөр” ишканасын эске албаганда, төмөндөө 9,0 пайызды түзгөн) олуттуу төмөндөшүнө алып

2020-жылдын III чейрегинин алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талаптын төмөндөөсү¹ жылдык мааниде алганда -8,9 пайызды түзгөн. Мындай төмөндөө, негизинен, материалдык жүгүртүү каражаттарынын запастарын өзгөртүүдөгү (-42,7 пайызга) азаюу эсебинен түптөлгөн дүң топтомдун (-21,1 пайызга) кыскарышы менен шартталган.

2020-жылдын IV чейрегинин жыйынтыгы 2019-жылдын ушул мезгилинин жыйынтыгынан кыйла төмөн

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча. Кыйла актуалдуу маалымат жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө терс таасирин тийгизип, тышкы шарттардын болуп көрбөгөндөй начарлашына себеп болгон.

2020-жылдын январь-ноябрь айларынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин¹ орточо айлык номиналдык эмгек акысы 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 8,3 пайызга жогорулоо менен 18,0 миң сомду түзгөн. Орточо айлык эмгек акынын өсүш арымынын кыйла жогорулашы билим берүү чөйрөсүндө (20,6 пайыз), административдик жана кошумча иштерде (20,3 пайыз), суу менен камсыздоо, калдыктарды тазалоо, иштеп чыгуу жана экинчи чийки зат алуу ишинде (14,6 пайыз) байкалган.

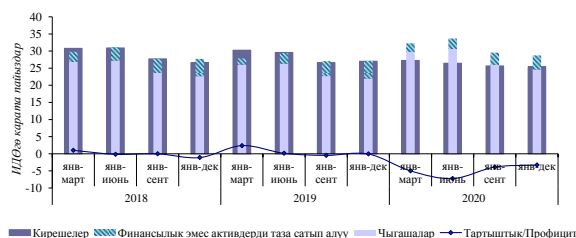
Мында 2020-жылдын январь-ноябрь айларында реалдуу эмгек акынын өсүшү 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 2,2 пайызды түзгөн.

Мамлекеттик финансы сектору

Отчеттук мезгилде мамлекеттик финансы сектору Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн чыгаша операцияларынын кирешелеринен кыйла ашкандыгы менен мүнөздөлгөн. 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы COVID-19 пандемиясына каршы күрөшүү үчүн чыгашалардын көбөйүшү жана экономиканын өсүш арымы төмөндөгөндүгүнө байланыштуу салыктык түшүүлөр кыскарышы эсебинен 19,7 млрд сомду же ИДӨгө карата 3,3 пайызды түзгөн (2019-жылы бюджеттин тартыштыгы 0,4 млрд сом же ИДӨгө карата 0,1 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы тартыштыгы (мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөмдөрдү эске албаганда) 11,2 млрд сомду же ИДӨгө карата 1,9 пайызды түзгөн.

2.1.3 -график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

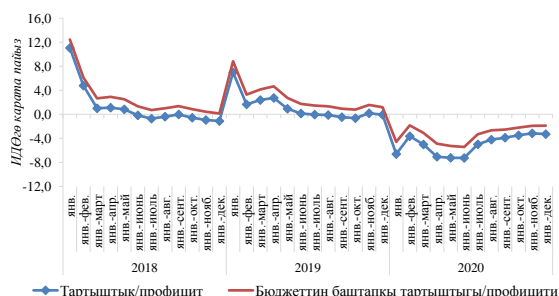
Мамлекеттик бюджеттин операциялык иштен кирешелери 2019-жылдын ушул эле көрсөткүчүнө салыштырганда 9,1 пайызга же 15,2 млрд сомго азайып, 152,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 25,4 пайызды түзгөн. Экономикалык өсүш арымы төмөндөшүнө байланыштуу, салыктык түшүүлөр жана расмий трансферттер бюджеттин киреше бөлүгүнүн өсүшүнө, тиешелүүлүгүнө жараша, 8,7 жана 0,9 п.п. өлчөмүндө терс салымын кошкон. Муну менен бирге эле, салыктык эмес кирешелер бюджеттин киреше бөлүгүнүн өсүшүнө 0,6 п.п. өлчөмүндө бир аз оң салымын кошкондугу белгиленген. Салыктык түшүүлөр күндөлүк кирешелердин түзүмүндө мурдагыдай эле көбүрөөк салыштырма салмакты (70,3 пайыз) ээлейт.

Мамлекеттик бюджеттен операциялык ишке чыгашалар жылдык мааниде алганда 8,3 пайызга же 11,3 млрд сомго жогорулоо менен 147,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 24,6 пайызды түзгөн. Экономикалык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө “эмгекке төлөө” (+17,5 пайыз), “пайыздарды төлөө” (+8,7 пайыз), “субсидиялар жана социалдык жөлөк пулдар” (+3,8 пайыз) жана “гранттар жана төгүмдөр” (+11,9 пайыз) статьялары боюнча чыгашалардын өсүшү байкалган, ал эми калган статьялар боюнча чыгашалардын төмөндөшү белгиленген. Ал эми функционалдык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө социалдык багыт сакталып калган: саламаттыкты сактоого, билим берүүгө, социалдык коргоого, коомдук

¹ Бүтүндөй республика боюнча кичи ишканаларды эске албаганда.

тартипке жана коопсуздукка жумшалган чыгашалар алардын өсүшүнө көбүрөөк салым кошкон.

2.1.4-график. Бюджеттин тартыштыгы (өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга (төмөнкү топтор боюнча операцияларды камтыган: негизги фондулар, запастар, жер) бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгышы 24,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 4,1 пайызды түзүү менен 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 22,7 пайызга же 7,2 млрд сомго азайган. Капиталдык чыгашалардын негизги үлүшү имараттарды жана курулмаларды сатып алууга туура келген.

Инвестициялар

2020-жылдын январь-декабрь айларында инвестицияларды негизги капиталга өздөштүрүү деңгээли 2019-жылдын январь-декабрь айларына салыштырганда 24,7 пайызга төмөндөгөн.

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	январь-декабрь		үлүшү, пайыздар	
	2019-ж.	2020-ж.	2019-ж.	2020-ж.
	млн. сом			
Барыгы	162 193,7	122 858,7	100,0	100,0
Ички инвестициялар	114 993,2	93 800,2	70,9	76,3
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошпо алганда)	5 326,6	2 974,1	3,3	2,4
Жергиликтүү бюджет	1 893,2	1 372,1	1,2	1,1
Инквандар жана уюмдар каражаттары	52 618,2	45 364,5	32,4	36,9
Банктын кредити	3 484,5	1 579,4	2,1	1,3
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошпо алганда)	51 670,7	42 510,1	31,9	34,6
Тышкы инвестициялар	47 200,5	29 058,5	29,1	23,7
Чет өлкө кредити	25 307,4	17 466,9	15,6	14,2
Тике чет өлкө инвестициялары	12 633,8	6 991,2	7,8	5,7
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	9 259,3	4 600,4	5,7	3,8

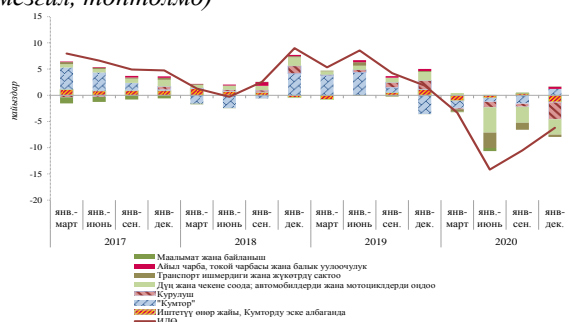
Булагы: КР УСК

жергиликтүү бюджеттин эсебинен 28,0 пайызга, калктын каражаттарынын эсебинен 18,2 пайызга, ишканалардын жана уюмдардын каражаттарынын эсебинен 14,3 пайызга төмөндөгөн. Ал эми тышкы каржылоо булактарынын эсебинен инвестициялардын көлөмү жалпы алганда 38,8 пайызга, анын ичинде чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдын эсебинен 2,0 эсеге, тике чет өлкө инвестициялары эсебинен 1,8 эсеге, чет өлкө кредиттеринин эсебинен 31,3 пайызга кыскарган.

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтомло)

Булагы: КР УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

сомду (2019-жылы январь-декабрь айлары үчүн такталган маалымат боюнча өсүш 4,6 пайызды) түзгөн. Мында экономикалык өсүш көрсөткүчтөрү айыл чарба секторун кошпогондо, калган бардык секторлордо терс мааниде сакталган. Кароого алынган мезгил ичинде айыл чарба продукциясын дүңүнөн чыгаруу көлөмүнүн 2019-жылдын январь-декабрь айларындагы көрсөткүчкө салыштырганда 1,1 пайызга өсүшү мал чарба продукциясын өндүрүү көлөмүнүн (2,0 пайызга) көбөйүшү менен камсыз болгон.

2020-жылдын январь-декабрь айларында өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмү 7,5 пайызга төмөндөшү, негизинен, мунай заттарын (59,3 пайызга), текстиль, кийим-кече жана бут кийим тигүү өндүрүшү, тери жана булгаары (21,5 пайызга), жыгач жана кагаз буюмдарын өндүрүү, полиграфиялык иштин көлөмүнүн (13,2 пайызга) төмөндөшү менен шартталган.

2019-жылдын январь-декабрь айларына салыштырганда соода жүгүртүү, автоунааларды жана мотоциклдерди ондоо көлөмүнүн төмөндөшү дүң (18,4 пайызга) жана чекене (15,4 пайызга) соода көлөмүнүн азайышы менен түшүндүрүлөт.

ИДӨ дефлятору 5,8 пайыз өлчөмүндө оң мааниде түптөлгөн, бул 2019-жылдын ушул көрсөткүчүнөн 1,8 п.п. жогору (дефлятор 2019-жылдын январь-декабрь айларында да 3,9 пайыз өлчөмүндө оң мааниде түптөлгөн).

Январь-декабрь айларында транспорт иши (-30,9 пайыз), соода (-15,7 пайыз) жана курулуш (-15,9 пайыз) сыяктуу негизги секторлор экономикага терс таасирин тийгизген.

2020-жылдын март айында айрым областтардын аймактарына киргизилген өзгөчө абал жана өзгөчө кырдаал режимдери экономикалык жигердүүлүктүн кыскарышына олуттуу таасир тийгизген, ал эми коңшу мамлекеттер менен чек аралардын жабылышы жүк ташууну кыйындаткан.

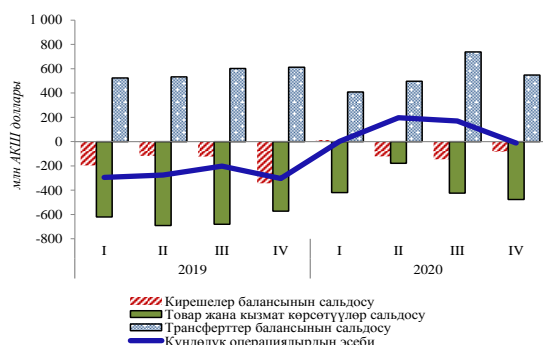
Мындан тышкары, өлкөнүн экономикасынын өсүшүнө шайлоодон кийинки мезгилдеги митинг жана иш таштоого байланыштуу тобокелдиктер кедергисин тийгизген.

2.2. Тышкы сектор¹

COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышынан улам келип чыккан дүйнөлүк тенденциялардын таасиринде, 2020-жылдын IV чейрегинде күндөлүк операциялар эсеби анча чоң эмес тартыштык менен түптөлгөн, буга, негизинен, товарлардын жана кирешелердин терс балансынын төмөндөшү өбөлгө түзгөн.

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча

2.2.1. Кыргыз Республикасынын соода балансы²

(млн АКШ доллары)

	2017	2018	2019	2019 IV ч.	2020 * IV ч.	Өзг-үү %	Өзг-үү млн долл.
Соода тендеми	-2 383,3	-3 033,8	-2 626,0	-585,9	-430,8	-26,5	155,1
Экспорт (ФОБ)	1 813,9	1 916,0	2 042,9	617,0	438,9	-28,9	-178,1
Алтын	700,4	664,2	832,9	269,5	-34,6	-112,8	-304,1
Импорт (ФОБ)	4 197,2	4 949,9	4 669,0	1 202,9	869,6	-27,7	-333,2
Мунайпродуктылар	567,2	809,6	627,2	169,7	74,6	-56,1	-95,2

*Алдын ала маалымат

Отчеттук мезгил ичинде товарлардын экспорту (ФОБ баасында) 28,9 пайызга төмөндөп, 438,9 млн АКШ долларын түзгөн. Отчеттук мезгил ичинде экспорттун динамикасына, негизинен, берүүлөрдүн физикалык көлөмүнүн азайышы эсебинен алтынды берүү көлөмүнүн 33,5 пайызга төмөндөшү таасирин тийгизген.

Мындан тышкары, кийим-кечелерди, баалуу металлдардын кендерин жана концентраттарын, жашылча-жемиштер менен мөмө-жемиштерди берүү көлөмүнүн азайышы байкалган. Ошондой эле учурда тирүү малды, металл сыныктарын жана кара металлургия калдыктарын, май жана портландцементти ташып чыгаруу көлөмүнүн көбөйүшү байкалган.

2020-жылдын IV чейрегинде товарлардын импорту (ФОБ баасында) 869,6 млн АКШ долларын түзүп, өткөн жылдын ушул мезгилиндеги көрсөткүчтөн 27,7 пайызга төмөн деңгээлде калыптанган. COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына бөгөт коюу иш-чараларына байланыштуу чек араларга киргизилген чектөөлөр мурдагыдай эле импорттун динамикасына олуттуу таасирин тийгизген. Ташылып келген бут кийимдер, жасалма текстиль материалдарынан согулган кездемелер, кийим-кече жана башка позициялардын көлөмү төмөндөшү байкалган.

Отчеттук мезгил ичинде күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүүсү 2019-жылдын ушул мезгилине салыштырганда келип түшкөн расмий трансферттер көлөмүнүн эсебинен төмөндөгөн. Жеке трансферттердин таза агылып кирүүсү бир аз өзгөрүп, 529,3 млн АКШ долларын түзгөн. Ошондой эле мамлекеттик сектор тарабынан алынган трансферттердин 76,9 пайызга азайышы белгиленген. Отчеттук чейрек ичинде кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 46,2 млн АКШ

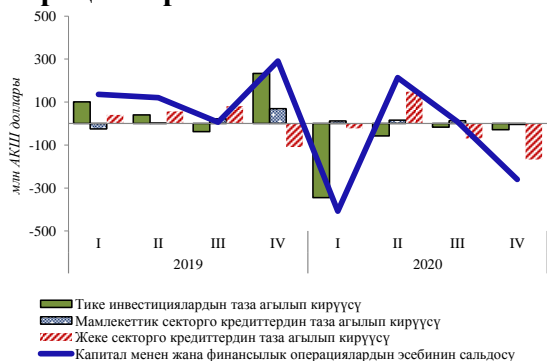
¹ ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

² Тышкы соода боюнча көрсөткүчтөр Улуттук статистика комитетинин ЕАЭБ өлкөлөрү менен өз ара соода жүргүзүүгө тандалма изилдөө жүргүзүү боюнча кошумча баа берүүлөрүн жана Улуттук банктын экспорт боюнча кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

доллары өлчөмүндө болжолдонгон, ал эми “кирешелер” статьясы боюнча терс сальдо 82,7 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлүүдө.

Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрү боюнча 2020-жылдын IV чейрегинде күндөлүк эсептин тартыштыгы капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын 260,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө таза агылып чыгуусу менен коштолот. Капитал менен операциялар эсеби 36,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдо менен түптөлөт, ал эми финансылык эсеп боюнча терс баланс 297,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө күтүлүүдө.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Экономикалык жигердүүлүк төмөндөгөн шартта, “башка инвестициялар” статьясы чет өлкө активдеринин өсүшү жана резиденттердин чет өлкө милдеттенмелеринин кыскаруусу менен бирге, ссудалык капиталдын чектелип агылып кирүүсүнүн таасиринде терс белгиде түптөлүшү күтүлүүдө. Өлкөгө тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү 29,0 млн АКШ доллары деңгээлинде болжолдонууда.

Ошентип, 2020-жылдын IV чейрегинин жыйынтыгы боюнча

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 97,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдодо түптөлөт.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	год (среднее)			месяц к началу года (на конец-месяца)				
	2018 (ср.) (январь-декабрь)	2019 (ср.)* (январь-декабрь)	%	Декабрь 2019	Декабрь 2020 *	%		
РЭОК	114,6	115,7	0,9	↑	116,5	112,4	-3,5	↓
НЭОК	116,5	122,5	5,2	↑	123,8	115,6	-6,6	↓
РДОК к кит. юаню	83,6	84,5	-2,3	↑	85,8	73,3	-14,6	↓
НДОК к кит. юаню	65,2	67,1	-2,2	↑	68,1	53,1	-22,1	↓
РДОК к евро	104,3	108,2	-4,5	↑	110,9	93,2	-15,9	↓
НДОК к евро	74,9	78,0	-4,7	↑	78,5	60,0	-23,6	↓
РДОК к каз. тенге	134,4	141,7	1,4	↑	141,3	132,1	-6,5	↓
НДОК к каз. тенге	155,8	171,0	5,6	↑	171,3	156,7	-8,5	↓
РДОК к рос. рублю	123,2	122,0	6,0	↓	120,2	123,9	3,1	↑
НДОК к рос. рублю	137,3	140,4	7,0	↑	136,4	133,9	-1,8	↓
РДОК к тур. лире	160,8	165,8	14,4	↑	165,3	177,1	7,2	↑
НДОК к тур. лире	212,1	247,6	31,4	↑	254,3	284,6	11,9	↑
РДОК к долл. США	89,5	87,6	-0,4	↓	89,1	80,4	-9,8	↓
НДОК к долл. США	66,7	65,8	0,0	↓	65,8	54,8	-16,6	↓

* предварительные данные
↓ - обесценение сома, улучшение конкурентоспособности
↑ - укрепление сома, ухудшение конкурентоспособности

салыштырганда, кытай юанына карата 22,1 пайызга, еврого карата 23,6 пайызга, АКШ долларына карата 16,6 пайызга, казак теңгесине карата 8,5 пайызга жана орус рублине карата 1,8 пайызга нарксызданышы¹ менен шартталган.

Кыргызстанда инфляциянын кыйла жогору деңгээлине карабастан², НЭАК индексинин түшүүсү реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) 3,5 пайызга төмөндөшүн шарттаган, ал 2020-жылдын декабрь айынын акырында 112,4 өлчөмүндө түптөлгөн.

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2020-жылдын IV чейрегинде 9,7 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 6,2 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

IV чейрек ичинде 2020-жылдын жаз мезгилинен тартып кабыл алынган акча-кредит саясатынын багыты улантылган. Ал дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы өзгөрүлмөлүү баалардын таасиринде күчөгөн тобокелдиктерге байланыштуу, өлкөдөгү инфляциялык процесстерди чектөөгө багытталган.

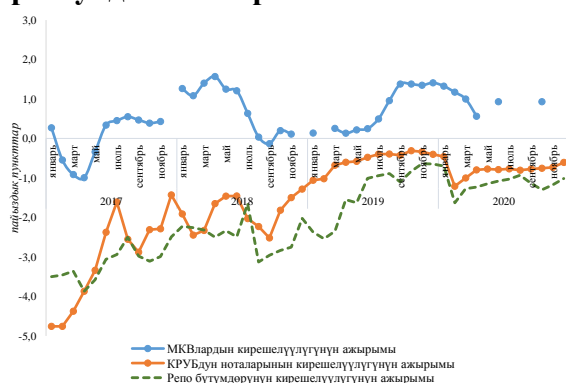
Ошол эле учурда акча-кредит саясатынын тактикалык чечимдери, бир жагынан, фискалдык сектордун акча сунушунун өсүшү сакталып турган учурда, банк тутумундагы ликвиддүүлүктү натыйжалуу жөнгө салуу максатында, экинчи жагынан, Кыргыз Республикасынын экономикасына пандемиянын таасиринен улам тобокелдиктер сакталып турган шартта, өлкөдөгү экономикалык жигердүүлүккө (монетардык саясаттын инструменттери аркылуу) өбөлгө түзүү чараларын колдоо зарылдыгын эске алуу менен кабыл алынган.

Мамлекеттик финансы секторунун чыгаша операцияларынын кирешелерден артуусу банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин жогорулашына таасирин уланткан, бул акча рыногунун катышуучуларынын кыска мөөнөттүү сегментте, негизинен, ачык рыноктогу операциялар боюнча жигердүүлүгүн шарттаган. Буга байланыштуу, акырындык менен негизги ченге жакындап бараткан акча рыногундагы кыска мөөнөттүү чендердин жогорулоо динамикасы белгиленген.

Улуттук банктын пайыздык саясаты

Тышкы жана ички экономикалык чөйрөнү өнүктүрүү өбөлгөлөрүнө баа берүүлөр, 2020-жылдын IV чейрегинде Улуттук банктын пайыздык саясатынын сакталып турушун аныктаган. Улуттук банктын эсептик чени отчеттук мезгил ичинде 5,00 пайыз деңгээлинде сакталган. Мында пайыздык саясаттын негизги чендери өзгөрүүсүз калтырылган: пайыздык чектин төмөнкү чеги – «овернайт» депозиттери боюнча чен – 2,75 пайыз деңгээлинде, пайыздык чектин жогорку чеги – «овернайт» кредиттери боюнча чен – 5,75 пайыз деңгээлинде сакталып калган (2020-жылдын башында, тиешелүүлүгүнө жараша, 2,00 жана 5,75 пайызды түзгөн).

3.1.1-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым

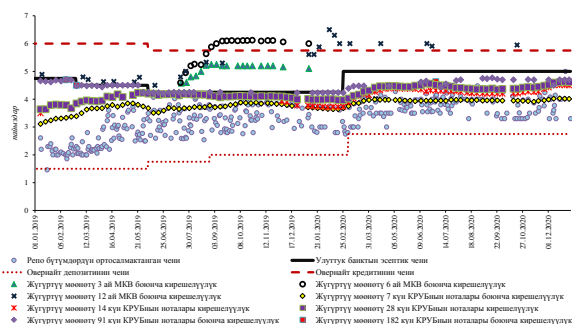

Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен Улуттук банктын эсептик чени ортосундагы ажырым 2020-жыл ичинде кыскаргандыгы байкалган. Буга мамлекеттик бюджеттик чыгашалардын кеңейишинен улам, акча сунушунун көбөйүшү натыйжасында, коммерциялык банктардагы үстөк ликвиддүүлүк өбөлгө түзгөн.

Улуттук банктын эсептик ченине карата банктар аралык кредит рыногунун репо-операциялары боюнча чендин орточо спреди отчеттук мезгил ичинде 0,2 п.п. төмөндөп, (-) 1,1 п.п. түзгөн.

IV чейректе банктар аралык кредит рыногунун репо-операциялары боюнча чендин орточо спреди (-)1,2 п.п. түзгөн жана өткөн чейректин деңгээлинен бир аз жогору болгон, ошол эле учурда Улуттук банктын ноталарынын кирешелүүлүгүнүн эсептик ченге карата орточо спреди 0,1 п.п. төмөн түптөлүп, (-) 0,7 п.п. түзгөн.

3.1.2-график. Акча рыногунун чендери

Жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ боюнча чендерди кошпогондо, акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери Улуттук банк белгилеген пайыздык чектин алкагында өзгөрүлүп турган жана негизги ченден төмөн деңгээлде сакталып калган. Акча рыногунун катышуучулары кыска сегментте, негизинен, ачык рыноктогу операциялар боюнча кыйла активдүү болушкан.

Акча-кредит саясатынын 2020-жылдын ноябрь айынын акырында кабыл алынган тактикалык чечимдери (коммерциялык банктардын билдирмелери боюнча Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 28 күндөн ашкан ноталарынын максималдуу кирешелүүлүгүн пайыздык чектин жогорку чегине барабар 5,75 пайыз деңгээлинде (буга чейин эсептик чендин өлчөмүнө барабар болгон) белгилөө) акча сунушунун өсүшү сакталып турган учурда, банк тутумунда ликвиддүүлүктү натыйжалуу жөнгө салууга мүмкүндүк берген.

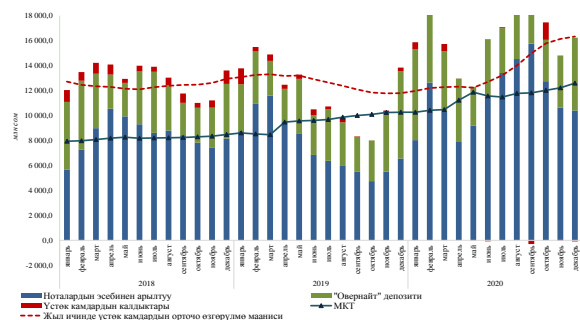
2020-жылдын акырына карата Улуттук банктын бардык мөөнөттөгү ноталары боюнча чендердин бир аз жогорулашы байкалган. 2020-жылдын декабрындагы ноталардын орточо алынган жалпы кирешелүүлүгү сентябрь айындагы 4,23 пайыздан жогорулап, 4,39 пайызга жеткен. Жүгүртүү мөөнөтү боюнча Улуттук банктын 14 жана 28 күндүк ноталарынын чендери боюнча кыйла өсүү белгиленген. Ал эми суроо-талап менен сунуштун орточо аукциондук көлөмү отчеттук мезгилде III чейректин көрсөткүчтөрүнөн төмөн болуп, бирок 2020-жылдын I жана II чейректеринин көрсөткүчтөрүнүн деңгээлинде сакталып калган.

МКВ рыногу акча рыногунун катышуучуларынын суроо-талабы жоктугу менен мүнөздөлгөн. 2020-жылдын IV чейрегинде Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык мамлекеттик казына векселдерин жайгаштыруу боюнча бир гана аукциону өткөрүлгөн, анда чен Улуттук банк тарабынан белгиленген 5,75 пайыз өлчөмүндөгү пайыздык чектин жогорку чегинен ашып, 5,95 пайызды түзгөн.

Банктар аралык кредиттик рынок, жалпысынан, өз жигердүүлүгүн сактап калган, бирок банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүк отчеттук мезгил ичинде карыз алышуулардын бир аз кыскарышын шарттаган. 2020-жылдын IV чейрегинде бул рынокто сом ликвиддүүлүгүнө карата суроо-талап азайышы катталган. Рыноктун сыйымдуулугу бүтүмдөрдүн көлөмү жагынан да (отчеттук чейректе III чейректеги 8,1 млрд сомдон 5,8 млрд сомго чейин), сан жагынан да (118ден 101 репо келишимине чейин) кыскарган. Ошол эле учурда 2020-жылдын декабрь айында насыялардын наркы сентябрдагы 3,33 пайыздан 3,98 пайызга чейин жогорулагандагы белгиленген.

Банк секторунда ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

Отчеттук мезгил ичинде банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүктүн топтолушуна Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операциялары таасирин тийгизген, анткени мында 2020-жылдын мартынан тартып, COVID-19 инфекциясы жайылышынын терс натыйжаларына байланыштуу чоң өлчөмдөгү каражаттар киргизилген. 2020-жылы мамлекеттик финансы секторунун операциялары акча базасын

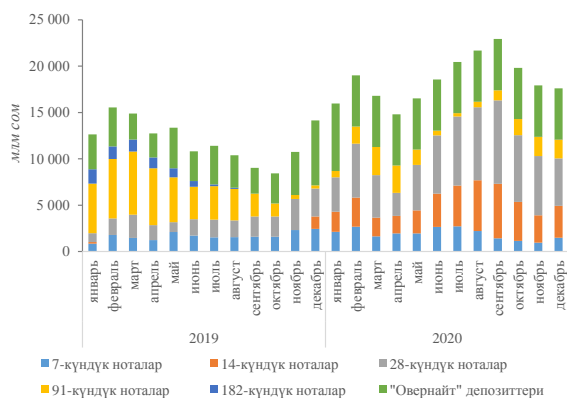
39,6 млрд сомго (таза позиция) көбөйткөн.

Отчеттук жыл ичинде банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүктүн көбөйүшүн ооздуктоочу фактор катары банктардан тышкаркы акча каражаттарынын 29,3 пайызга же 28,2 млрд сомго өсүшү (2019-жылы М0 көрсөткүчүнүн өсүшү 13,2 пайызды түзгөн) жана Улуттук банк тарабынан 40,7 млрд сом суммасына жүргүзүлгөн валюта операциялары саналат.

Бирок отчеттук мезгил ичинде банк тутумунда коммерциялык банктардын үстөк камынын күндүк орточо деңгээли 18,8 млрд сомдон 16,1 млрд сомго чейин бир аз төмөндөгөндүгү байкалган. Бул, негизинен, Улуттук банктын ички валюта рыногунун жигердүү катышуусунан улам сом ликвиддүүлүгүнүн алып салынышы эсебинен орун алган. Ошол эле учурда системадагы үстөк камдардын көлөмүнө мурдагыдай эле өкмөттүк операциялар таасирин тийгизген, алар үстөк камдын көлөмүн 4,9 млрд сомго (III чейректе – 9,7 млрд сомго) көбөйткөн.

Мындай шарттарда Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзүүнү уланткан. 2020-жылдын IV чейрегинде сом ликвиддүүлүгүн сиңирүүнүн күндүк орточо көлөмү 15,7 млрд сом (III чейректе – 18,8 млрд сом) чегинде катталган.

3.1.4-график. Арылтуу түзүмү

Банктардагы үстөк ликвиддүүлүк деңгээлинин жогорулашы Улуттук банктын арылтуу операцияларынын түзүмүн өзгөрткөн. Эгерде 2020-жылдын I чейрегинде арылтуу операцияларынын түзүмүндө «овернайт» депозиттеринин үлүшү орточо алганда 36,4 пайызды ээлесе, кийинчерээк ал кыскарып, IV чейректе 28,3 пайызды түзгөн. Ал эми коммерциялык банктар тарабынан Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине бош акча каражаттарынын күндүк орточо жайгаштырылышы

каралып жаткан мезгил ичинде 4,4 млрд сомду түзгөн.

Үстөк ликвиддүүлүктү алып салууда Улуттук банктын ноталары негизги инструмент катары пайдаланылган. Отчеттук мезгилде жүгүртүүдөгү ноталардын күндүк орточо көлөмү 11,3 млрд сомду түзгөн. Ошондой эле Улуттук банктын ноталарынын арылтуу операцияларынын түзүмүндөгү үлүшү орто эсеп менен 71,7 пайызга чейин өскөн, ал эми I чейректе 63,5 пайызды түзгөн. Ошол эле учурда 2019-жылга салыштырганда коммерциялык банктардын суроо-талабы жүгүртүү мөөнөтү 91 күндүк ноталардан кыйла кыска мөөнөттүү 28 жана 14 күндүк кагаздарга жылгандыгы белгиленген.

Улуттук банктын 2020-жылдагы кредит саясаты

2020-жылы Кыргыз Республикасынын экономикасына COVID-19 эпидемиясы терс таасирин тийгизген шартта, акча-кредит саясатын жүргүзүүдө, бир жагынан, өлкөдөгү инфляциялык процесстерди чектөө, жана экинчи жагынан, экономиканы кредиттөөгө колдоо көрсөтүү үчүн банк тутумундагы ликвиддүүлүктүн тең салмактуулугун камсыз кылуу Улуттук банктын негизги милдети болуп саналган.

Буга байланыштуу, акча-кредит саясатынын инструменттери өлкөдөгү экономикалык жигердүүлүккө өбөлгө түзүүгө, ошондой эле макропруденциалдуу чаралары менен кошо орун алган факторлордун финансылык системага терс таасирин текшилөөгө багытталган.

Улуттук банк 2020-жыл ичинде экономиканы коммерциялык банктар аркылуу ресурстар менен камсыздоо операцияларын жүргүзгөн. Банктардын керектөөлөрүнө жараша, экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнү кеңейтүү үчүн Улуттук банктын

кредиттик аукциондору өткөрүлгөн. Кредиттик аукциондор алкагында банк секторуна 35,0 млрд сом сунушталган, мында коммерциялык банктар тандаган кредиттик ресурстардын айкын көлөмү 3,5 млрд сомду түзгөн. Ушул кредиттик ресурстар боюнча, банктардын акыркы карыз алуучулары үчүн белгиленген пайыздык чен 12-14 пайыздан ашпаган деңгээл менен чектелген.

Андан тышкары, Улуттук банктын буга чейин кредиттик аукциондордун алкагында 1,0 млрд сом суммасынын тегерегинде берилген, төлөө мөөнөтү 2020-жылы келип жеткен кредиттери пролонгацияланган. Бүтүндөй алганда, Улуттук банк тарабынан 23 кредиттик аукцион өткөрүлгөн.

COVID-19 пандемиясынын экономикага тийгизген таасирлерин жеңилдетүү максатында, акча-кредит саясатынын убактылуу инструментинин алкагында коммерциялык банктарга 400,2 млн сом суммасында кредиттер сунушталган.

Колдонуудагы туруктуу пайдалануу мүмкүнчүлүгүнүн чегинде банктарга «овернайт» кредиттери берилген, алардын дүң көлөмү 3,5 млрд сомду түзгөн.

Ошол эле учурда 2020-жылдын IV чейрегинде Улуттук банктын кредиттик операциялары Кыргыз Республикасы тарабынан ЕАЭБге кирген башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлгөн эл аралык уюмдарга 50,0 млн сом өлчөмүндө (жалпысынан, 2020-жылы 200,0 млн сом берилген) улуттук валютада кредит берүү алкагында гана жүргүзүлгөн.

COVID-19 пандемиясынын терс таасирин басаңдатуу үчүн 2020-жылы кабыл алынган акча-кредит саясатынын башка чаралары

2020-жылдын 1-апрелинен тартып милдеттүү кам талаптарынын күндөлүк минималдуу деңгээлин кармап туруу боюнча коммерциялык банктарга коюлган талаптар жеңилдетилген – ченемдер 80,0 пайыздан 70,0 пайызга чейин азайтылган. Экономиканы андан ары кредиттөөнү кеңейтүү үчүн күнүнө орточо алганда 1,2 млрд сом өлчөмүндө кошумча ликвиддүүлүк бошотулгандыктан, бул банктарга өз ликвиддүүлүгүн ийкемдүү жөнгө салуу мүмкүнчүлүгүн берген.

Улуттук банктын 2020-жылы кабыл алган чечиминин алкагында Улуттук банк тарабынан редисконттук операцияларды (аутрайт) жүргүзүү жолу менен мамлекеттик баалуу кагаздардын экинчилик рыногун өнүктүрүү боюнча пилоттук долбоор ишке киргизилген, алар 2020-жылдын 16-ноябрынан 31-декабрь аралыгында рыноктук нарк боюнча 3,5 млрд сомго чейин экинчилик рынокто 6 жылдан жогору төлөө мөөнөтү менен МКО сатып алууну болжолдогон. Көрсөтүлгөн мезгил аралыгында Улуттук банк мамлекеттик казына облигацияларын (7 жана 10 жылдык) 5 жолу сатып алган. Жыйынтыгында, банктарга Улуттук банк тарабынан айкын сунушталган ликвиддүүлүктүн жалпы көлөмү 2,93 млрд сомду түзгөн.

Улуттук банктын валюта саясаты

Отчеттук чейрек ичинде ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына карата суроо-талаптын анын сунушунан жогорулагандыгы байкалган. Өзгөрүлмөлүү алмашуу курсунун режимине таянып, Улуттук банк, алмашуу курсунун кескин өзгөрүүлөрүн алдын алуу үчүн валюта интервенцияларын жүргүзгөн. Отчеттук чейректе сомдун алмашуу курсу 79,4881ден 84,8000 сом/АКШ доллары диапазонунда өзгөрүп турган.

Каралып жаткан мезгил ичинде алмашуу курсунун кескин өзгөрүүлөрүн текшилөө максатында, Улуттук банк, ички валюта рыногунда 227,0 млн АКШ доллары суммасында чет өлкө валютасын сатуу боюнча интервенцияларды жүргүзгөн (2020-жылы Улуттук банк тарабынан чет өлкө валютасын сатуунун жалпы көлөмү 518,5 млн АКШ долларын түзгөн).

2020-жылдын IV чейрегинде акча-кредит саясатынын чаралары

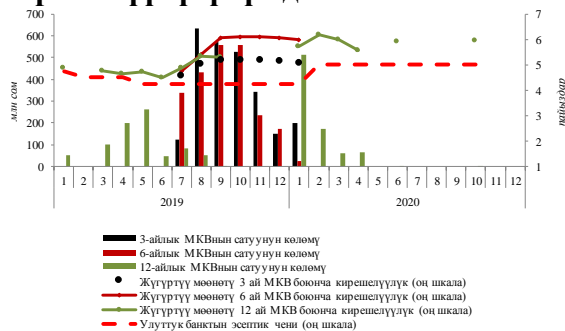
Улуттук банктын эсептик чен	Улуттук банк Башкармасы 2020-жылдын 30-
-----------------------------	---

өлчөмү жөнүндө чечими кабыл алынган	ноябрында Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени карап чыккан. Жыйынтыгында эсептик чен өлчөмүн 5,0 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз калтыруу чечими кабыл алынган. Пайыздык чендин чектери өзгөртүүсүз калтырылган.
Мамлекеттик баалуулуктардын экинчилик рыногун өнүктүрүү боюнча пилоттук долбоорду өткөрүү жөнүндө чечим кабыл алынган	Улуттук банк 2020-жылдын 16-ноябрынан 31-декабрь аралыгында экинчилик рынокто 6 жылдан жогору төлөө мөөнөтү менен мамлекеттик казына облигацияларын сатып алуу аркылуу редисконттук операцияларды (аутрайт) жүргүзгөн. Көрсөтүлгөн мезгил ичинде Улуттук банк МКОну (7 жана 10 жылдык) 5 жолу сатып алган.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график Мамлекеттик казына векселдеринин сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына векселдери

2020-жылдын IV чейрегинде МКВ рыногунда катышуучулардын жигердүүлүгүнүн олуттуу төмөндөшү катталган. Орточо алынган кирешелүүлүк бир аз өскөн.

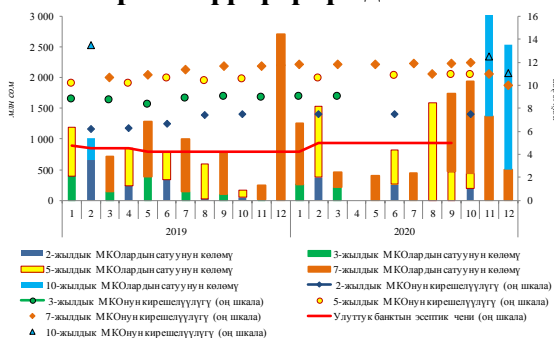
Отчеттук мезгил ичинде өткөн жылдын ушул мезгилиндеги жагдайдан айырмаланып, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВнын эсебинен ички рынокто карыз алышуу көлөмүн кыйла азайткан. Кыска мөөнөттүү рынокто

эмитент тарабынан 3 жана 6 айлык кагаздар эмес, 12 айлык кагаздар гана сунушталган. Жалпысынан алганда, эмитент МКВ сунуштарынын көлөмүн 2,0 млрд сомдон 300,0 млн сомго чейин азайткан. Ошону менен катар суроо-талаптын көлөмү 99,3 пайызга, ал эми сатуулар – 2,0 млрд сомдон 0,9 млн сомго чейин азайган.

Жалпы орточо салмактанган кирешелүүлүк отчеттук мезгилде 5,95 пайыз деңгээлде (2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу +0,32 п.п.) түптөлгөн.

Сатуу көлөмүнүн азайгандыгынан улам, жүгүртүүдөгү МКВ жалпы көлөмү жыл башынан тартып 80,2 пайызга кыскарып, 815,7 млн сомго чейин азайган.

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

Мамлекеттик казына облигациялары

2020-жылдын IV чейрегинде Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эсебинен ички карыз алышуулардын санын кыйла арттырган. Олуттуу суроо-талап эң эле узак мөөнөттүү (7 жана 10 жылдык) кагаздарда байкалган. МКОнун жалпы орточо салмактанган кирешелүүлүгү бир аз жогорулаган.

Аукциондордо МКОнун сунуштарынын жалпы көлөмү 2019-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу 2,9 эсе көбөйүп, 7,4 млрд сомду түзгөн.

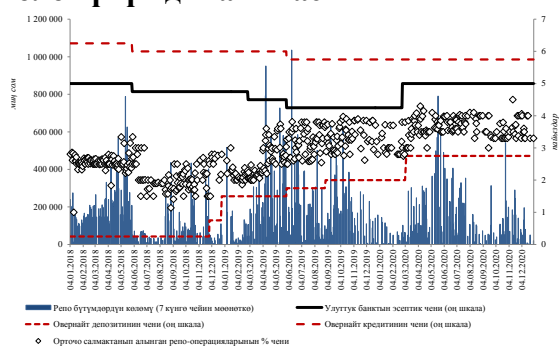
Суроо-талап МКОну жайгаштыруунун сунушталган көлөмүнөн ашып, 7,6 млрд сомду (+ 3,1 эсе) түзгөн. Көбүрөөк суралган 10 жана 7 жылдык кагаздарга суроо-талаптын үлүшү тиешелүүлүгүнө жараша 63,6 жана 30,4 пайызды түзгөн. Кошумча жайгаштыруулардын жыйынтыгында МКОну сатуу көлөмү сунуш көлөмүнөн 9,2 пайызга ашып, 8,0 млрд сомду түзгөн.

Жалпы орточо салмактанган кирешелүүлүк 2019-жылдын ушул эле мезгилине караганда 0,2 п.п. жогору түптөлүп, 11,2 пайызды түзгөн.

Каралып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКО¹ көлөмү институционалдык инвесторлордун жана юридикалык жактар-резидент эместердин портфелинин көлөмү өскөндүгүнүн эсебинен, жыл башынан тартып 23,2 пайызга, 52,9 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

2020-жылдын IV чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы бүтүмдөрдүн саны өткөн чейрекке салыштырмалуу кыскарган, жана бүтүндөй алганда акыркы жылдардагы орточо маанилерден төмөн түптөлгөн.

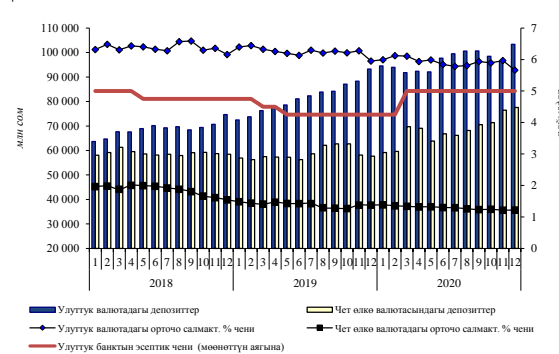
2020-жылдын октябрь-декабрь айларында банктар аралык рынокто 5 779,7 млн сом суммасына бүтүмдөр түзүлгөн, бул 2020-жылдын III чейрегине караганда 28,3 пайызга төмөн. Октябрда чет өлкө валютасында 2 стандарттык бүтүм келишилген. Алардан тышкары,

2020-жылы сентябрь айында чет өлкө валютасында болгону 9 стандарттык бүтүм жүргүзүлгөн, калган бүтүмдөр банктар аралык рынокто репо операциялары боюнча болгон.

Банктар аралык рыноктогу орточо салмактанып алынган чен IV чейректе III чейректегидей эле 3,79 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Банктар аралык кредиттердин орточо салмактанып алынган мөөнөтү дагы 7 күн деңгээлинде өзгөрүлбөгөн бойдон калган.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

2020-жылдын IV чейрегинин жыйынтыгы боюнча депозиттик база кыйла өскөн, мында октябрь-ноябрь айында улуттук валютадагы депозиттердин саны азайгандыгы байкалган.

2020-жылдын акырына карата абал боюнча банктардын депозиттик базасы 2019-жылдын декабрь айына салыштырмалуу 19,9 пайызга жогорулоо менен 180,9 млрд сомду түзгөн. 2019-жылы депозиттик база 13,4 пайызга өскөн. Депозиттик базанын өсүшүнө чет өлкө валютасындагы депозиттердин 34,5 пайызга, 77,6 млрд сомго чейин көбөйүшү

¹ Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну эске албаганда

негизги салым кошкон. Мунун себебин, чет өлкө валютасындагы депозиттер сом маанисинде АКШ долларына жана башка негизги валюталарга 2019-жылдын акырына салыштырмалуу кыйла жогорулаган курс боюнча эсептелгендиги менен түшүндүрүүгө болот. АКШ долларындагы депозиттер жыл башынан бери 13,3 пайызга өскөн.

Улуттук валютадагы депозиттер 2020-жылдын октябрь жана ноябрь айында өлкөдө туруксуз саясий жагдайдан жана валюта рыногундагы волатилдүүлүктөн улам төмөндөгөн. Декабрьда улуттук валютадагы депозиттер 103,4 млрд сомго чейин өскөн, бул 2019-жылдын декабрына караганда 10,8 пайызга жогору.

2020-жылдын жыйынтыгы боюнча улуттук валютадагы депозиттик базанын түзүмүндө мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 2019-жылдын акырына салыштырмалуу 1,2 п.п. төмөндөп, 46,6 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Ошол эле учурда, мөөнөттүү депозиттердин түзүмүндө 1 жана андан көп жылга депозиттердин үлүшү 0,3 п.п., 31,7 пайызга чейин төмөндөгөн. Чет өлкө валютасында мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 4,9 п.п. 26,6 пайызга чейин кыйла кыскарган. Чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттердин арасында 1 жыл жана андан ашык мөөнөткө чейинки депозиттердин үлүшү 0,8 п.п., 28,5 пайызга чейин өскөн.

Депозиттердин долларлашуу деңгээли 4,7 п.п., 42,9 пайызга чейин жогорулаган. Жылдын башына карата эсептик курска корректировкалоо менен долларлашуу 0,5 п.п., 38,7 пайызга чейин көтөрүлгөн.

Байкоого алынып жаткан чейрек ичинде жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 13,7 пайызга өсүү менен 194,3 млрд сомго байкаларлык жогорулаган. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмү 17,3 пайызга, 134,8 млрд сомго чейин өскөн, ал эми чет өлкө валютасында жаңыдан кабыл алынган депозиттер 6,2 пайызга, 59,5 млрд сомго чейин көбөйгөн.

2020-жылдын октябрь-декабрь айында жаңыдан кабыл алынган депозиттердин түзүмүндө улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 2,1 п.п., 9,6 пайызга чейин төмөндөгөн, мында мөөнөттүү депозиттердин түзүмүндө 1 жана андан көп жылдагы депозиттердин үлүшү 2,5 п.п., 38,6 пайызга чейин азайган. Чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттердин үлүшү 1,9 п.п., 11,9 пайызга чейин көбөйгөн, ошол эле учурда мөөнөттүү депозиттердин ичинен 1 жана андан көп жылдагы депозиттердин үлүшү 8,9 п.п., 40,5 пайызга чейин өскөн.

Депозиттик базанын жалпы дюрациясы 2020-жылдын акырына карата 5,1 айга чейин кыскарган (2020-жылдын башынан тартып -0,3 ай), мөөнөттүү депозиттердин дюрациясы 13,5 айга (+0,4 айга) чейин жогорулаган.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

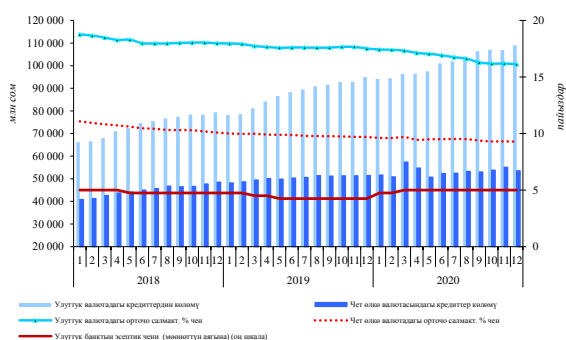
2020-жылдын январь-декабрь айларында жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чендер 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,06 п.п., 1,06 пайызга чейин жогорулаган. Улуттук валютадагы жаңыдан кабыл алынган депозиттер боюнча чендер 2019-жылдын январь-декабрь айларына салыштырмалуу 0,18 п.п. кыскарып, 1,37 пайызды түзгөн, чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча чендер 0,08 п.п. көбөйүп, 0,34 пайызды түзгөн. Улуттук валютада жаңыдан кабыл алынган мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 0,35 п.п., 9,10 пайызга чейин, чет өлкө валютасында -0,40 п.п., 2,90 пайызга чейин төмөндөгөн. Улуттук валютада дагы,

чет өлкө валютасында дагы орточо салмактанып алынган чендер, улуттук валютадагы 6 айдан 12 айга чейинки жана чет өлкө валютасындагы 1 айдан 3 айга чейинки депозиттерден тышкары, бардык мөөнөттөр боюнча төмөндөгөн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттер рыногунда концентрациялануу индекси¹ 0,01 п.п. 0,10 деңгээлге чейин жогорулаган, бул концентрациялануунун орточо деңгээлин күбөлөндүрөт жана рынокто бирдей үлүшкө ээ болгон он бир катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы

мааниде АКШ долларындагы кредиттер жалпысынан өтүп жаткан жылдын март айынан бери төмөндөө динамикасы менен мүнөздөлгөн. Ошол эле учурда, чет өлкө валютасындагы кредиттердин көлөмү сом маанисинде АКШ долларынын жана башка негизги валюталардын жогорку курсунда эсептелген, бул сомдук мааниде чет өлкө валютасындагы кредиттердин көлөмүнө жогорулаткан таасирин тийгизген.

Кредит портфелинин долларлашуусу 2020-жылдын акырында 2,2 пайыздык пунктка, 32,9 пайызга чейин кыскарган, бул тарыхый жактан төмөн маани болуп саналат. Ошол эле учурда, АКШ долларынын алмашуу курсунун өзгөрүүсүнө корректировкалоо менен долларлашуу 2020-жылы 5,9 п.п., 29,3 пайызга чейин төмөндөгөн.

2020-жылдын IV чейрегинде жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2019-жылдын тиешелүү чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырмалуу 14,2 пайызга кыйла төмөндөгөндүгүн көрсөтүп, 30,1 млрд сомду түзгөн. Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттердин көлөмү 2019-жылдын тиешелүү чейрегиндеги көрсөткүчкө жакын болуп, 0,1 пайызга төмөндөп, 25,0 млрд сомду түзгөн. Ар кандай мөөнөттө берилген кредиттердин динамикасы ар кандай багытта болгон. Чет өлкө валютасындагы кредиттер төмөндөшүн уланткан, алардын көлөмү 49,1 пайызга 5,1 млрд сомго чейин кыскарган. 6 айдан 12 айга чейин берилген кредиттерден тышкары, бардык мөөнөттөр боюнча кредиттердин көлөмү азайган.

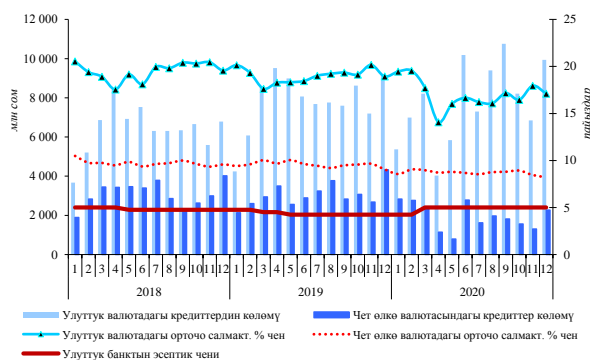
2020-жылдын IV чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер 2019-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу өнөр жай (-17,3 пайыз), айыл чарба

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индексти эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дон 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

(-7,1 пайыз) тармактарында жана керектөө кредиттеринде (-0,2 пайыз) төмөндөгөндүгүн көрсөтүп, соода чөйрөсүндө (+17,2 пайызга) жигердүүлүктүн жогорулашы байкалган. Чет өлкө валютасында жаңыдан берилген кредиттердин түзүмүндө кредиттердин көлөмү бардык тармактарда олуттуу кыскарган.

2020-жылдын IV чейрегинде улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация 2019-жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда бир аз төмөндөп, 25 айды түзгөн, ал эми чет өлкө валютасында ал эки айга азайып, 29 ай деңгээлинде түптөлгөн.

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

кыскарган, бул негизинен чет өлкө валютасында бардык жаңыдан берилген кредиттердин негизги үлүшүн ээлеген соода секторундагы кредиттердин ченинин 1,07 п.п. төмөндөшүнүн эсебинен жүргөн.

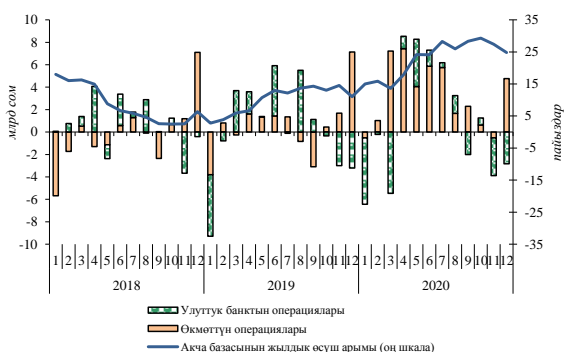
Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болуп, 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөнкү деңгээлине туура келет жана рыноктун он бир банктын ортосунда бөлүнүшүнө эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,31 түзгөн, бул кредиттөөнүн негизги үч секторун билдирет.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы

2020-жылдын аралыгында мамлекеттик бюджеттин киреше жана чыгаша бөлүктөрүнүн ортосунда байкаларлык ажырымдын натыйжасында өкмөттүк операциялардын түзүмүнүн өзгөрүүсүнөн улам акча базасы олуттуу түрдө өскөн.

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

2020-жылдын IV чейрегинде акча базасы Улуттук банктын операцияларынын таасиринин натыйжасында 0,5 пайызга төмөндөгөн, ал кам акчаларын 5,6 млрд сомго кыскарткан. Бул, негизинен, Улуттук банктын ички валюта рыногундагы операцияларынан улам шартталган. Ошол эле учурда, өкмөттүк операциялар кам акчаларынын 4,9 млрд сомго өсүшүнө алгылыктуу салым кошкон.

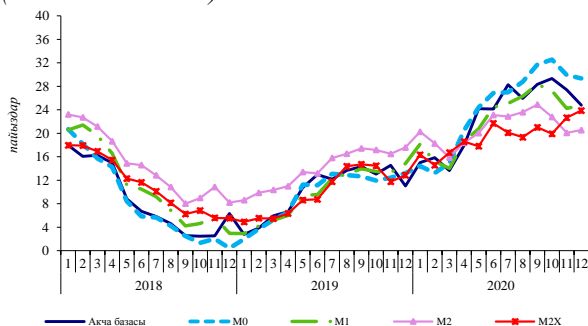
Ошентсе да, жалпысынан 2020-жылда акча базасы 24,8 пайызга же

29,3 млрд сомго өскөн. Мамлекеттик финансы секторунун операциялары 2020-жылдагы акча базасын 39,6 млрд сомго көбөйткөн. Улуттук банктын операциялары, тескерисинче, аны 10,4 млрд сомго азайткан.

Акча топтомдору

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы

(жылдык мааниде)

Акча топтомдорунун учурдагы өсүш арымы 2017-жылдан бери эн жогорку көрсөткүч болду. Ошол эле учурда, акча топтомдорунун өсүш арымы тездешин уланткан.

Акча топтомдорунун көбөйүшүнө банктардан тышкаркы акчанын жылдык мааниде 29,3 пайызга (чейрек ичинде өсүш 0,3 пайызды) жана улуттук валютадагы депозиттердин жылдык мааниде 10,7 пайызга өсүшү негизги таасирин тийгизген.

2020-жылы M2X акча топтому жыл акырына карата 285,2 млрд сомду түзүп, 23,9 пайызга өскөн. Өткөн чейрекке салыштырганда, M2X акча топтомунун көбөйүшү 3,9 пайызды түзгөн.

2020-жылы M2X акча топтомуна камтылган депозиттер¹, негизинен, улуттук валютадагы депозиттердин 10,7 пайызга жана чет өлкө валютасындагы депозиттердин 36,4 пайызга көбөйүшүнөн улам 20,0 пайызга өскөн. Мында, улуттук валютадагы депозиттер чейрек ичинде 3,1 пайызга, ал эми валюталык депозиттер 12,9 пайызга көбөйгөн.

Экономиканы кредиттөө алгылыктуу өсүш арымын көрсөтүүнү уланткан. 2020-жылы экономикага кредиттин жалпы көлөмү² 168,9 млрд сомду түзүү менен жылдын акырына карата 12,6 пайызга өскөн (2020-жылдын III чейрегине салыштырганда +1,5 пайыз). Банк секторунун кредит портфелинин кеңейиши улуттук валютадагы кредиттердин эсеби сыяктуу эле (+16,4 пайыз), чет өлкө валютасындагы кредиттердин эсебинен да (+5,5 пайызга) байкалган.

¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын, юридикалык жактардын жана башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери.

² Экономикага кредит – бул өкмөттүн жана резидент эместердин кредитин эске албаганда, банк тутумунун жеке адамдарга, юридикалык жактарга жана башка финансы-кредит мекемелерине берилген кредиттер, депозиттер жана баалуу кагаздар жана аларга чегерилген пайыздар түрүндөгү бардык талаптарын чагылдырган көрсөткүч.

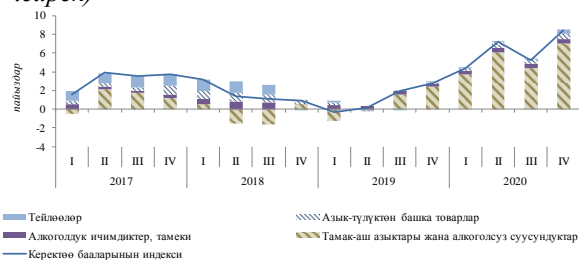
4-глава. Инфляция динамикасы

2020-жылдын аягында инфляция кескин тез жүрүп, Улуттук банк болжолдогондон жогору деңгээлде түптөлгөн. Ошол эле учурда, инфляциянын жылдык орточо мааниси орто мөөнөттүү мезгилге коюлган максаттуу багыттардан ашкан эмес.

4.1. Керектөө баа индекси

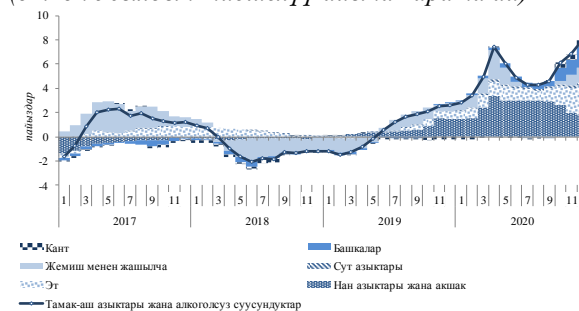
4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

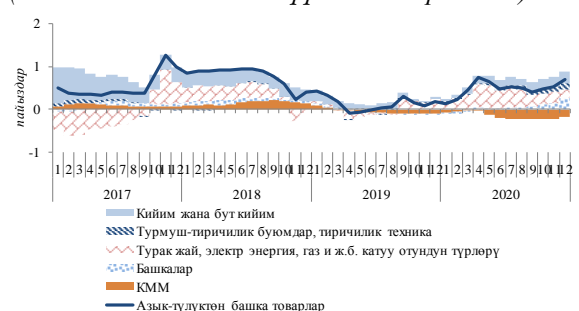
4.1.2-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүккө баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.1.3-график. Жылдык керектөө баа индексиндеги азык-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

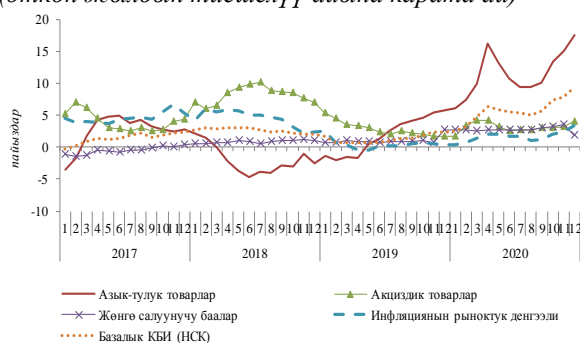
Улуттук банктын инфляция боюнча болжолдоолорунун алкагында 2020-жылы инфляциянын жылдык орточо мааниси 6,3 пайызды, ал эми жылдык мааниде керектөө баасынын өсүшү 9,7 пайызды түзгөн. Бүтүндөй 2020-жыл аралыгында керектөө баасынын динамикасы монетардык эмес факторлор тарабынан инфляцияга болгон басымдын арткандыгын кошо алганда, ар кандай кескин жагдайлардын таасиринде болгон.

2020-жылдын IV чейрегинде инфляция 8,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Каралып жаткан чейрек ичинде өлкөдө инфляция, негизинен, мөмө жана жашылча-жемиштерге баанын сезондук өсүшүнүн эсебинен түптөлгөн. Мындан тышкары, азык-түлүк товарларга дүйнөлүк баанын жогорулашы жана Кыргызстанда эт экспортунун өсүшү бааларга кошумча таасирин тийгизген. Алсак, кант кызылчасынын жана Россияда күн карама түшүмүнүн төмөн болушу Кыргызстанга ташылып келүүчү кумшекер жана күн карама майынын импорттук бааларынын тездик менен кымбатташына өбөлгө түзгөн. Байкоого алынган чейрек ичинде азык-түлүк товарларына болгон баа индекси 2019-жылдын тиешелүү чейрегинде 15,4 пайызга өскөн.

Азык-түлүктөн башка товарлар 2020-жылдын IV чейрегинде 2019-жылдын IV чейрегине салыштырмалуу баасы 2,0 пайызга өскөн. Азык-түлүктөн башка товарларга баанын өсүшүнө “кийим-кечек жана бут кийим” товарлар

тобунун кымбатташы түрткү болгон. Анын баасы 2,3 пайызга жана «жаратылыш жана суюлтулган газ» категориялары – 11,9 пайызга өскөн. Үй тиричилигинин буюмдары жана тиричилик техникасы 3,2 пайызга кымбаттаган. Бирок, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу, күйүүчү-майлоочу майларга болгон ички баанын төмөндөшү, Россия рыногунда дүнүнөн берилген баалардын төмөндөөсү жана 2020-жылы чийки мунайга болгон дүйнөлүк баанын түшүүсүнөн улам баалардын өсүшүн ооздуктоочу фактор болгон.

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча керектөө баа индексинин динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

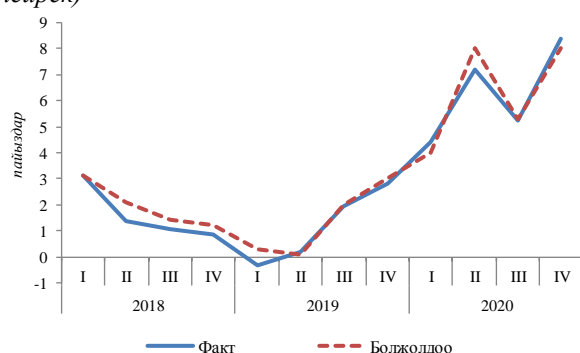

Рынок инфляциясы орточо деңгээлде сакталып турган, 2020-жылы ал 3,4 пайызды түзгөн. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин методикасы боюнча эсептелинген базалык инфляциянын көрсөткүчү 2020-жылдын IV чейрегинде 2019-жылдын IV чейрегине салыштырмалуу 9,3 пайызды түзгөн.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

«Транспорт» кызмат көрсөтүү топторуна баанын жогорулашына байланыштуу, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө баанын орточо өскөндүгү, ошондой эле “тойканалар жана мейманканалар” тобунда өсүш байкалган. Байкоого алынган чейрек ичинде алкогольдук ичимдиктер жана тамеки буюмдарына баа индекси 2020-жылдын январь айында тамеки буюмдарына акциздик чендердин пландуу көбөйүшүнөн улам 6,3 пайызга жогорулаган.

2020-жылдын IV чейрегинде айкын инфляция Улуттук банктын болжолдоосунан 0,4 п.п. жогору түптөлгөн.

Айкын мааниден инфляциянын күтүлүп жаткан маанисинен четтөөсү азык-түлүк товарларынын дүйнөлүк рыногунда баалардын жогорулашы улангандыгына байланыштуу, азык-түлүк инфляциясынын арымы менен күтүлгөндөй, болжолдогондон кыйла тездегендиги менен шартталган.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

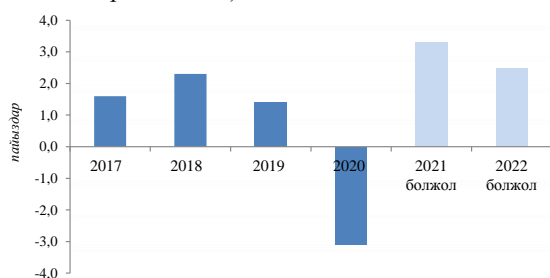
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: ЭВФ, «Блумберг» МА, РФ Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банкы

Мунайга болгон баанын өсүшү жана экономиканын кыйла тез калыбына келүү шартында Россия экономикасынын өсүшүн болжолдоо, калкты вакцинациялоодон улам буга чейин күтүлгөнгө караганда, жакшыртуу тарабына бир аз корректировкаланган. Бирок, оорунун жаңы толкундары экономиканын келечеги боюнча, айрыкча бир катар өлкөлөрдө чектөө чаралары кайрадан киргизилгендигин эске алуу менен тынчсызданууну жаратат.

Ошол эле учурда Эл аралык валюта фонду Россия ИДӨсү боюнча болжолдоолорун жогорулатып, көрсөткүчтүн 3,0 пайызга, ал эми 2022-жылы – 3,9 пайызга жогорулоосун күтүп жатат.

Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин болжолдоосу боюнча, 2021-2023-жылдары Россиянын ИДӨсү тиешелүүлүгүнө жараша 3,3; 3,4 жана 3,0 пайызга өсөт. 2021-жылга ИДӨ көрсөткүчү экономиканы кайра калыбына келтирүүнүн жалпы улуттук планын аткаруудан, ошондой эле калкты вакцинациялоонун ылдамдыгынан көз каранды болору күтүлүүдө.

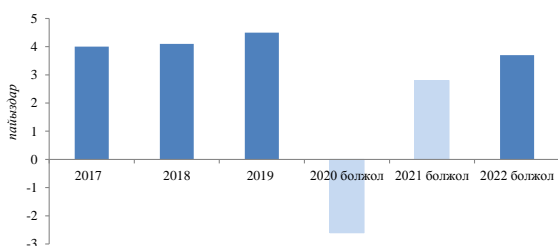
Жеңилдетилген акча-кредит саясаты 2021-жыл ичинде экономикага колдоо көрсөтүүнү улантат. Россия Банкынын болжолдоосу боюнча, 2021-жылы өлкөнүн ИДӨсү 3-4 пайызга жогорулайт, ал эми 2022-2023-жылдары – тиешелүүлүгүнө жараша 2,5-3,5 жана 2,0-3,0 пайызга өсөт.

Дезинфиляциялык тобокелдиктер мурдагыдай басымдуулук кылбай калгандыгын эске алуу менен, Россия Банкы 2021-жылга инфляция боюнча болжолду 3,7-4,2 пайызга чейин жогорулатты, ал эми андан ары көрсөткүч 4 пайызга жакын болот.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» маалымат агенттиги, Эл аралык финансы институттары

2021-жылы экономиканы калыбына келтирүү күтүлүүдө. Мында экономикалык динамикага пандемия жана мунайга болгон дүйнөлүк баанын өзгөрүлмөлүүлүгү боюнча белгисиздик корректировка киргизиши мүмкүн.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын болжолдоолоруна ылайык, орто мөөнөттүү мезгилде 2020-жылдын төмөнкү базасынын жана эпидемиологиялык жагдайдын акырындап жөнгө салынышынын натыйжасында

экономиканын алгылыктуу өсүш арымы жандангандыгы байкала баштайт. 2021-жылы ИДӨнүн өсүшү 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында бир аз басаңдашы менен 3,7-4,0 пайызды түзөт. Болжолдоонун негизги тобокелдиктери оорулуулардын санынын

өсүшү жана вакциналардын натыйжасыз колдонулушу жана Казакстан ичинде жана чет өлкөлөрдө чектөө чараларынын тиешелүү түрдө күчөтүлүшүнөн улам коронавирустук инфекцияга байланыштуу жагдайдын андан ары начарлоо тобокелдигин камтыйт. Мындан тышкары, өзүнчө товар рынокторундогу суроо-талап жана сунуштардын дисбалансы келип чыгуу тобокелдиги жогору бойдон калууда.

Global Economic Prospects Дүйнөлүк банкынын 2021-жылдын 5-январындагы отчетуна ылайык, 2021-2022-жылдардагы Казакстандын улуттук экономикасынын төмөндөөсү тиешелүүлүгүнө жараша 2,5 жана 3,5 пайызды түзөт.

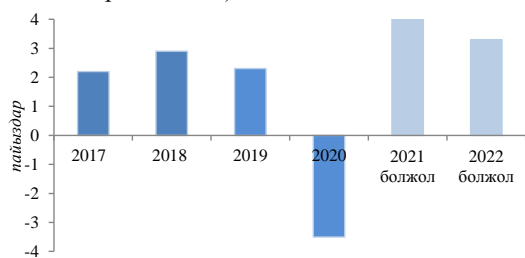
Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин болжолдоосуна ылайык, 2021-жылы Казакстандын ИДӨсү 2,8 пайызга, 2022-жылы – 3,7 пайызга өсүшү күтүлүүдө.

Жылдык инфляциянын орто мөөнөттүү болжолдоолору буга чейинки баа берүүгө салыштырмалуу олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болгон жок. Ички суроо-талаптын жана болжолдоо мезгилинин акырына чейин бул чектин алкагында анын түптөлүшүнөн улам дезинфляциялык таасирди сактап калууга байланыштуу, 2021-жылдын акырына карата 4,0-6,0 пайыз максаттуу диапазондун жогорку чегине карата жылдык инфляцияны акырындык менен басаңдатуу болжолдонууда.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Источник: ИА «Блумберг»

АКШ экономикасынын өнүгүүсүн болжолдоолор 2020-жылдын экинчи жарымынан тартып жигердүү динамикасы улангандыгына жана 2020-жылдын декабрында өлкөнүн өкмөтү тарабынан салык-бюджет чаралар топтому жарыялангандыгына байланыштуу жакшыртылган, бирок тобокелдиктер сакталууда.

Аналитиктердин күтүүлөрүнө ылайык, бир нече вакцинаны бекитүү жана 2020-жылдын декабрь айында айрым өлкөлөрдө вакцинациялоонун башталышы убакыттын өтүшү менен пандемия аяктай тургандыгына үмүт арттырды.

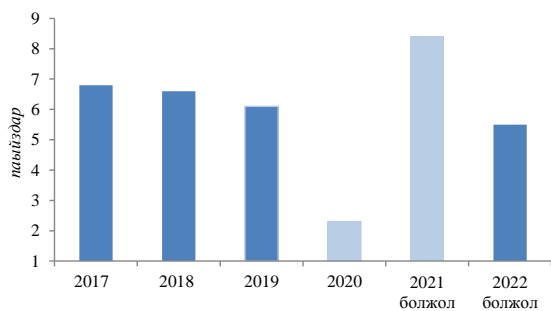
Мындан тышкары, эксперттердин пикири боюнча, АКШда 2020-жылдын аягында жарыяланган саясаттын кошумча чаралары 2021-2022-жылдары экономикага мындан ары колдоо көрсөтөт. Ошол эле учурда, 2020-жылдын аягында оорунун күчөшү (анын ичинде вирустун жаңы штамдары), чектөө чараларынын кайрадан киргизилишине, вакциналарды бөлүштүрүүдө логистикалык проблемалары жана калктын вакцинациялоодон өтүүгө даярдыгы боюнча белгисиздик тынчсызданууга себеп болуп саналат.

Эл аралык валюта фонду АКШнын ИДӨсүнүн өсүшү 2021-жылы 5,1 пайыз, 2022-жылы 2,5 пайыз болорун болжолдоп жатат. ФРС АКШ ИДӨсү үчүн болжолдоосун жакшыртты, ага ылайык экономика 2021-жылы 4,2 пайызга жана 2022-жылы 3,2 пайызга көтөрүлүүсү күтүлүүдө.

Аналитиктердин күтүүлөрүнө ылайык, инфляция акырындап күч ала баштайт, 2023-жылы 2,0 пайыз туруктуу деңгээлге жетишет жана кийинки бир нече жыл бул деңгээлден орточо жогору бойдон сакталып турат. Өз кезегинде, ФРС COVID-19дун тегерегинде калыптанган жагдайдан экономиканын келечеги абдан көз каранды болорун көрсөткөн жана эгерде экономикадагы жагдай муну талап кылса, келечекте инфляция орточо алганда 2 пайыз деңгээлинде болушуна аракеттенүү менен, жигердүү монетардык өбөлгө түзүүгө даярдыгын тастыктаган.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: Кытайдын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» маалымат агенттиги

2021-жылы 8,1 пайызга жана 2022-жылы 5,6 пайызга көрсөткүчү жогорулай тургандыгын болжолдойт. Кытай Эл банкынын Изилдөө институтунун 2020-жылдын 30-ноябрындагы болжолдоосуна ылайык, 2021-жылы Кытайдын ИДӨсүнүн өсүш арымы 7,5 пайызга чейин тездейт.

Мында, аналитиктердин күтүүлөрүнө ылайык, мындан ары өсүү келечеги АКШда уланып жаткан рецессиядан улам бузулушу мүмкүн, ал Кытай рыногунун ири экспорттук рыногу болуп саналат жана дүйнөлүк экономиканын көбүрөөк бөлүгүн жабат. Ал жакта дагы деле коронавирус инфекциясынын жаңы учурлары катталып жатат.

Инфляция 2021-жылы, Эл аралык валюта рыногунун эксперттери белгилегендей, өкмөттүн “үч пайыздын тегерегинде” кризиске чейинки максаттуу багытынан төмөн болот жана 2,7 пайыз деңгээлинде калыптанат. 2022-жылы инфляция 2,6 пайыз деңгээлинде болжолдонот.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Кыргыз Республикасынын экономикалык жигердүүлүгү 2020-жылдын IV чейрегинде жана бүтүндөй алганда 2020-жылы бири-бири менен тыгыз байланышкан олуттуу таасирлерге байланыштуу түптөлгөн. COVID-19 пандемиясынын терс таасири бүткүл дүйнөдө иш жигердүүлүгүнүн болуп көрбөгөндөй төмөндөөсүн шарттады: Эл аралык валюта фондунун баа берүүлөрүнө ылайык, өбөлгө түзүүчү фискалдык жана монетардык саясаттын жардамы менен, экономикалык төмөндөөгө каршы аракеттенүү боюнча өкмөттөрдүн өзгөчө аракеттерине карабай, 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча дүйнөлүк ИДӨнүн кыскарышы 3,5 пайызга жетти. Бул Экинчи дүйнөлүк согуш мезгилинен тарта дүйнөлүк экономиканын төмөндөшүнүн эң ылдыйкы көрсөткүчү болуп саналат. Өлкөдө социалдык-саясий туруксуздуктун өсүшү Кыргыз Республикасынын 2020-жылдагы экономикасынын төмөндөөсүнө кошумча салым кошту.

COVID-19 пандемиясынын биринчи жарым жылдыгында мунайга болгон дүйнөлүк баанын үч жолу төмөндөөсү Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндө экономикалык жигердүүлүктүн олуттуу төмөндөшүн шарттаган. Бирок, мамлекеттик өбөлгө түзүүчү программалардын алгылыктуу таасири менен бирге дүйнөлүк экономиканын белгиленгендей калыбына келиши соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларынын көтөрүлө башташын шарттады: сунушталган болжолдун алкагында Россияда жана Казакстанда экономикалык жигердүүлүктүн коронавируска чейинки деңгээлине кайтып келиши 2021-жылдын ортосу-акырында болоору жөнүндө болжолдоо сакталууда.

2021-жылы энергия буюмдарына болгон баа коронавируска чейинки 2019-жылдагы деңгээлге келиши күтүлүүдө, бул дүйнөлүк экономиканын жандануусунун

жана ага ылайык соода боюнча өнөктөш өлкөлөр тарабынан суроо-талаптын калыбына келүүсүнүн индикатору болуп саналат. Ошол эле учурда дүйнөдө экономикалык жигердүүлүктүн өсүш ылдамдыгы көп жагынан алдын алуу иш-чараларынын натыйжалуулугунан, вакцинациялоодон жана 2021-жылы эпидемиологиялык кырдаалдан көз каранды болот.

Россиянын 2021-жылда ички дүң өнүмүнүн өсүшү 3,3 пайызга жакын деңгээлде, Казакстандын 2021-жылда ИДӨсүнүн өсүшү 2,8-3,0 пайыздын тегерегинде күтүлүүсү болжолдонуп жатат.

Россияда экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келиши Кыргыз Республикасына акча которуулардын келип түшүү көлөмүнө тиешелүү негизде таасирин тийгизет: 2021-жылы, 2020-жылга салыштырганда акча которуулардын таза агылып кирүүлөрүнүн өсүшү 4,5 пайызга жакын деңгээлде болоору болжолдонууда.

2020-жылдын биринчи жарымында мунайдын баасы ОПЕК+ алкагында колдонуудагы макулдашуусунун сакталышын эсепке алуу менен, дүйнөлүк экономиканын калыбына келүүсүнүн таасири астында түзүлөт. 2021-жылы Brent маркасындагы мунайдын баасынын орточо деңгээли бир баррель үчүн 60 АКШ доллардын тегерегинде күтүлүп жатат. Учурдагы болжол дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баанын өсүш тездигин дагы эске алат.

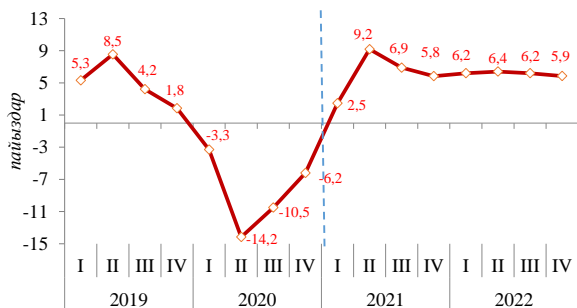
Кыргыз Республикасынын экономикасынын түзүмү иштелип чыккан болжолдоолордо тышкы сектордун параметрлеринин өзгөчө ролун шарттайт, глобалдык экономикалык таасирдин шартында мындай параметрлер чечүүчү мааниге ээ болот. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасы, Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык өнүгүү келечеги жана дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсүнүн башка маанилүү индикаторлору сыяктуу тышкы экономикалык сектордун параметрлери боюнча божомолдор дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттарынын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын жана эксперттик баа берүүлөрүнүн негизинде берилет.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тышкы экономикалык шарттардын ар кандай айкалыштарынын таасири астында Кыргыз Республикасынын экономикасын жүргүзүү сценарийлерине баа берет жана акча-кредит саясатынын багыттарынын тиешелүү варианттарын иштеп чыгат.

2021-2022-жылдарда соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өнүгүп келе жаткан тенденцияларын, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасын эске алуу менен 2021-2022-жылдарга Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн төмөнкү болжолдоосу иштелип чыккан.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

COVID-19 пандемиясы мезгилинде чектөө чараларынын натыйжалары: соода боюнча өнөктөш өлкөлөр тарабынан суроо-талаптын төмөндөшү, товарлар жана жүргүнчүлөр үчүн жол-жоболордун татаалдашы, өлкөгө акча которуулардын агылып кирүүлөрүнүн тиешелүү солгундашы 2021-жылы ИДӨнүн терс ажырымы сакталгандагына себеп болду.

2021-жылы соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өсүшүн жандандыруу мунайга болгон бааны калыбына келтирүүнүн мамлекеттик сектор тарабынан өбөлгө түзүүчү программаларды кеңейтүүнүн эсебинен колдоого алынат, бул тышкы суроо-талаптын өсүшүн шарттайт

жана Кыргыз Республикасынын экономикасынын жигердүү калыбына келишине шарт түзөт.

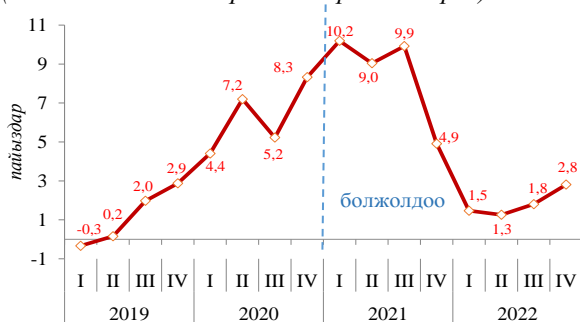
Ошентип, 2021-жылы ИДӨнүн 2020-жылга салыштырганда 6,2 пайыз деңгээлдин тегерегинде өсүшү күтүлүп жатат (буга чейинки болжолдоодо -0,3 п.п.). “Кумтөр” ишканаларын эске албаганда, 2021-жылы ИДӨнүн төмөндөшү 6,9 пайызга жакын деңгээлде күтүлүүдө (буга чейинки болжолдоодо “Кумтөрдү” эске албаганда, ИДӨ 2021-жылы 6,3 пайызга жакын деңгээлде өсүшү каралган).

Экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүү тенденциясы тууралуу божомолду эске алганда, 2022-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 6,1 пайызга жакын, “Кумтөрдү” эске албаганда ИДӨ 6,6 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

Тышкы чөйрөнүн өнүгүүсүнө баа берүүлөрдү жана ички шарттарды эске алуу менен, Кыргыз Республикасынын экономикасында инфляция 2021-жылы бир орунду сандардын маанисинде күтүлүүдө. Бул Улуттук банктын 2021-жылга акча-кредит саясатынын башкы максатына шайкеш келет.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын чейрегине карата чейрек)

2021-жылы дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын өсүшү менен бирге ИДӨнүн терс ажырымынын кыскаруусуна карата тенденция жана ага ылайык ички суроо-талаптын калыбына келиши, Кыргыз Республикасында 2021-жылы керектөө бааларынын өсүп жаткандыгынын сакталышын шарттайт.

2021-жылы негизги тышкы инфляцияга өбөлгө түзүүчү фактор болуп

азык-түлүк товарларынын баасынын дүйнөлүк өсүүсү уланып жаткандыгы эсептелет.

Мындан тышкары, 2021-жылы инфляциянын өсүшүнө Бишкек шаарында маршруттук таксиге баанын 50 пайызга жогорулашы түрткү болушу мүмкүн.

Ушундай түрдө, 2021-жылы бардык күтүлүп жаткан ички жана тышкы факторлорду жана тобокелдиктерди эске алуу менен, инфляция 2021-жылдын акырына карата (2021-жылдын декабры 2020-жылдын декабрына карата) 7 пайыздын тегерегинде болжолдонууда, инфляциянын орточо мааниси 9,5 пайыз деңгээлге жакындашы мүмкүн.

2022-жылы дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баалардын өсүшүнүн болжолдуу солгундашын эсепке алуу менен, инфляциянын орточо мааниси 2,0 пайыздын тегерегинде болору күтүлүүдө жана жылдын акырына карата 3,0 пайызга жакын мааниге жетет.

2021-2022-жылдарга карата төлөм теңдемин болжолдоо (базалык сценарий)¹

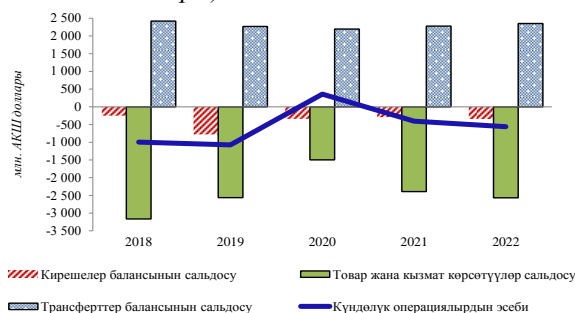
2021-жылы төлөм теңдеминин көрсөткүчтөрүн болжолдоо олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болгон жок жана токтоо мүнөздө калууда. Өнөктөш өлкөлөрдүн жана Кыргызстандын экономикасы айрым иш чөйрөлөрдүн чектөө чараларына ылайыкташуусуна жана бир катар өлкөлөрдө вакцинациялоонун башталгандыгы жөнүндө жаңылыктарга байланыштуу орточо арымда калыбына келе баштайт. Бирок 2021-жылы айрым көрсөткүчтөрдү кризиске чейинки деңгээлде калыптанышы болжолдонбойт.

Экономикалык жигердүүлүктүн күтүлүп жаткан өсүшү товарлардын балансынын тартыштыгынын көбөйүүсүнө жана эмгек мигранттарынын акча которууларынын келип түшүүсүнүн алгылыктуу арымына алып келет.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн

Муну менен катар, кирешелердин терс балансынын төмөндөшү күтүлүүдө. Жыйынтыгында 2021-жылы күндөлүк эсептин сальдосу терс зонага кайтып келет жана болжолдоолор боюнча ИДӨгө карата 5,0 пайызды түзөт, бул нарктык мааниден алганда 402,3 млн АКШ долларын түзөт.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

Экспортту болжолдоо өлкөдө өндүрүштүн көлөмү акырындык менен калыбына келиши жөнүндө болжолдоолордун таасири астында жана 2020-жылдагы чектөө чараларынан кийин өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүктүн жандануусуна байланыштуу түзүлгөн.

Экспорттун көлөмү 2021-жылы 2,7 пайызга көбөйүүсү болжолдонууда. Калыбына келүү тенденциясы

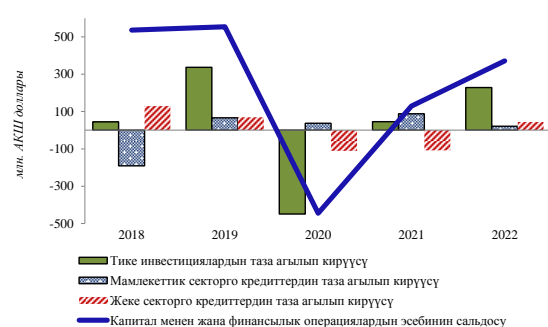
калыптанып калган текстиль жана тигүү өндүрүшүнүн, айыл чарба товарларынын, ошондой эле реэкспорттук позициялардын ташып жеткирилиши менен шартталат. Ошону менен бирге, алтынга болгон дүйнөлүк баанын өскөндүгүнө карабай, металл казып алуунун болжолдонгон төмөндөөсү өлкөнүн экспортуна терс салым кошот.

Өлкөнүн импортуна пандемия учурунда бизнес жүргүзүүгө ылайыкташуу шарттарында калк кирешеси акырындап кеңейгендигине байланыштуу ички суроо-талаптын өсүшү, ошондой эле Кытай менен чек аралардан өткөрүү жөндөмдүүлүгүн кеңейтүү боюнча өлкө өкмөтүнүн иштери сыяктуу факторлор таасирин тийгизет.

Мындан тышкары, өсүш динамикасына жана арымына 2020-жылдын төмөнкү базасы таасирин тийгизет. Ошентсе да, айтылган өбөлгөлөр негизинен керектөө товарларынын эсебинен импорттун 2020-жылдагы деңгээлден жогору 27,2 пайызга өсүшүн болжолдоого шарт түзөт. Дүйнөлүк баалардын күтүлүп жаткан өсүшүнө байланыштуу, энергия продукцияларынын ташылып келүүсүнүн өсүшү 36,8 пайыз деңгээлинде болжолдонууда. Башка товарлардын импорту Улуттук банктын баалоосу боюнча 25,7 пайызга көбөйөт.

Кыргыз Республикасынын эмгек мигранттарынын башкы реципиент-өлкөсү болгон Россиянын экономикасынын калыбына келүү боюнча болжолдоолор жана бул өлкөдө күч эмгегине суроо-талаптын жогорулашы жеке трансферттердин келип түшүүлөрүнө оң таасир тийгизет. Жеке секторго трансферттердин таза агылып кирүүлөрдүн күтүлүүчү өсүшү 4,3 пайызды түзөт. Расмий трансферттердин келип түшүүлөрүнүн көлөмү 2020-жылдагы деңгээлден төмөн болору күтүлүүдө.

5.2.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

Күндөлүк эсептин тартыштыгынын көбөйүшү 2021-жылы капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүү эсебинен каржыланат. COVID-19 пандемиясынын натыйжалары 2021-жылы дагы капиталдын агымына терс таасир тийгизүүсүн улантат. Тике инвестициялардын алгылыктуу таза агылып киришин калыбына келиши акырындык менен болуп, 45,5 млн АКШ долларын түзүшү болжолдонууда. Бирок

финансылык эсеп боюнча капиталдын келип түшүүлөрүнүн негизги көлөмү, күтүлгөндөй эле, башка инвестициялардын эсебинен камсыздалат. “Башка инвестициялар” статьясынын сальдосу мамлекеттик сектордун чет өлкө милдеттенмелеринин өсүшүнүн таасири астында түзүлөт. Жеке сектордун буга чейин алынган кредиттерин тейлөө көлөмү олуттуу деңгээлде сакталат, ошол эле учурда жеке чет өлкө инвестицияларынын орточо агылып кириши күтүлүүдө.

Ошентип, төлөм теңдеминин сальдосу терс түптөлөт, бул Улуттук банктын эл аралык камдары тарабынан ажырымды каржылоону болжолдойт.

Дүйнөлүк экономика, анын ичинде Кыргызстандын жана өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасы 2021-жылдын аягына барып калыбына келүү жолуна түшөт деген болжолдоолор, 2022-жылы экономиканын тышкы секторунун туруктуу өнүгүшүнө ылайыктуу өбөлгө түзөт. Экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келиши өлкөнүн товар жүгүртүүсүнүн өсүшүн шарттайт, бул, өз кезегинде, товарлардын балансынын тартыштыгынын көбөйүшүнө алып келет. Тоо кен казып алуу өндүрүшүнүн өнүгүшү менен бирге тышкы суроо-талаптын күтүлүп жаткан өсүшү экспорттун 7,1 пайызга көбөйүшүн шарттайт. Өлкөнүн экономикасын жандандыруу тенденциясынын сакталып калышы, анын ичинде эмгек мигранттарынын акча которууларынын эсебинен калктын кирешесинин жогорулашы, импорттун 9,4 пайызга өсүшү үчүн өбөлгөлөрдү түзөт. Ошентип, соода балансынын тартыштыгы 11,5 пайызга көбөйүшү болжолдонот.

Аны менен бирге, эмгек мигранттарынын 5,8 пайызга акча которууларынын эсебинен күндөлүк трансферттердин алгылыктуу динамикасы күтүлүүдө. Бүтүндөй алганда, күндөлүк операциялардын эсебинин тартыштыгы 2022-жылы ИДӨгө карата 6,6 пайыз деңгээлинде болжолдонууда.

Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча чет өлкө капиталынын отчеттук мезгилде агылып кирүүсүнүн жогорулашы күтүлүүдө. Ал боюнча келип түшүүлөрдүн олуттуу бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана жеке секторго башка инвестициялар камсыз кылат. Мамлекеттик сектордун милдеттенмелери кошумча көбөйөт. Буга чейин алынган ссуда жана насыяларды тейлөөнүн өсүш тенденциясы сакталат.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеминин 2021-2022-жылдарга иштелип чыккан болжолдоосунда төмөнкү тобокелдиктер сакталат:

- дүйнөдө коронавирус эпидемиясына жана өлкөдөгү саясий кырдаалга байланыштуу белгисиздик;

- «Кумтөр» алтын кенин казып алууга жана башка баалуу металлдар кенин казып алуу жерлерине байланыштуу тобокелдиктер;

- мунай менен алтынга дүйнөлүк баалардын волатилдүүлүгү;

- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;

- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн алмашуу курсунун волатилдүүлүгү;

- мамлекеттик жана жеке секторлордун карыздарынын өсүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2018				2019				2020			
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.
1. Суроо-таалам жана сунуш¹ <i>(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу асүш арымы)</i>													
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	105 149,0	123 373,9	159 387,3	181 475,4	111 423,8	133 461,2	175 174,9	199 042,8	111 347,9	116 952,8	171 920,0	198 123,8
ИДӨ	%	1,3	-0,3	2,6	9,0	5,3	8,5	4,2	1,8	-3,3	-14,2	-10,5	-6,2
Кумтөрлү эске албаганда, ИДӨ	%	3,2	2,3	3,4	5,3	1,7	4,5	3,4	5,9	-2,2	-15,0	-9,7	-8,1
Ички керектөө	%	4,0	3,9	2,6	6,9	0,0	1,4	3,5	0,3	2,4	-27,8	-5,5	-
Инвестициялар	%	106,6	9,0	-9,7	6,7	-20,6	-10,9	6,3	1,9	-31,5	-23,0	-21,7	-
Таза экспорту	%	82,5	12,8	-0,9	1,0	-28,6	-11,1	-6,8	3,1	-24,7	-72,8	-19,9	-
<i>ИДӨнүн өндүрүшү:</i>													
Айыл чарба	%	0,7	1,6	3,2	2,8	0,6	4,3	1,3	4,7	0,3	0,0	0,1	4,7
Өнөр жай	%	0,3	-8,9	1,0	22,3	15,0	25,5	10,5	-13,7	-13,6	-8,7	-15,1	4,7
Курулуш	%	1,4	4,2	5,0	12,6	3,0	7,1	12,1	13,2	-4,0	-14,4	-7,5	-23,7
Кызмат көрсөтүү	%	1,8	2,1	2,5	4,2	1,7	3,5	2,0	4,7	0,3	-20,0	-15,4	-4,9
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,7	4,8	4,7	7,7	4,3	4,9	5,0	7,7	2,9	-31,5	-18,0	-13,7
2. Баалар²													
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	103,1	101,4	101,1	100,9	99,7	100,2	101,9	102,8	104,4	107,2	105,3	108,4
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык	%	102,7	100,8	101,2	100,5	99,3	100,9	102,3	103,1	105,9	105,8	105,4	109,7
Базалык КБИ	%	102,8	103,1	102,5	100,4	101,0	100,8	101,2	102,2	103,5	105,8	105,3	108,1
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору</i>													
Азык-түлүк товарлары	%	101,2	96,5	96,4	101,1	97,1	99,7	103,5	105,3	108,1	113,4	109,7	115,4
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	103,0	103,2	103,0	101,6	101,1	99,8	100,4	100,4	100,9	102,1	101,6	102,0
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	106,5	109,1	108,4	100,3	104,7	104,0	103,8	103,5	104,2	105,3	105,7	106,3
Тейлөө	%	106,9	107,3	106,1	99,4	101,3	99,9	99,8	100,3	101,0	101,0	100,0	102,3
<i>КБИ, мундөмүс боюнча классификацияктоо:</i>													
Акциздик товарлар	%	106,5	109,2	109,2	107,7	104,5	102,9	102,2	101,8	103,1	103,3	102,8	103,4
Жонго салынуучу баа	%	100,6	100,9	100,8	101,1	100,9	100,8	100,9	101,5	102,7	102,7	102,8	102,8
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	105,3	105,5	104,7	102,6	101,2	99,8	100,3	100,5	100,8	101,9	101,3	102,6
3. Тышка сектор³ <i>(ИДӨ карата пайыздарда)</i>													
Сюда бөлүнөт	ИДӨго карата %	-35,2	-36,7	-37,0	-36,7	-34,6	-32,8	-31,7	-31,1	-28,6	-23,2	-18,9	-17,6
Күнүлүк операциялар эсеби	ИДӨго карата %	-10,9	-12,3	-13,4	-12,1	-9,8	-10,0	-10,0	-12,7	-9,1	-3,7	0,8	4,6
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	ИДӨго карата %	33,6	34,4	33,1	33,2	34,8	35,2	36,9	37,0	36,3	36,1	34,8	31,3
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	ИДӨго карата %	70,1	72,7	71,5	71,6	70,4	68,6	67,3	64,1	64,1	58,8	54,9	50,9
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)													
	сом	68,4325	68,1800	69,2773	69,8500	69,8496	69,4928	69,7039	69,6439	80,8100	75,9887	79,6000	82,6498
5. Монетардык сектор													
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	4,75	4,75	4,75	4,50	4,25	4,25	4,25	5,00	5,00	5,00	5,00
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	0,25	0,25	0,25	1,50	1,50	1,75	2,00	2,00	2,75	2,75	2,75	2,75
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	6,25	6,00	6,00	6,00	6,00	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75	5,75
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	2,73	2,40	2,17	2,22	2,26	3,02	3,26	3,50	3,55	3,85	3,79	3,79
<i>анын ичинде:</i>													
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	2,73	2,48	2,17	2,22	2,25	3,02	3,27	3,50	3,55	3,85	3,97	3,84
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	0,00	-	-	2,30	2,30	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	3,50	2,88	3,36	-	-	-	2,50	2,50
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	2,40	2,31	1,90	3,03	3,67	3,59	3,79	3,76	3,97	3,95	3,95	4,01
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	3,36	-	-	-	3,78	4,15	4,32	4,20	4,50
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,83	3,30	1,86	3,65	3,93	4,18	4,10	4,00	4,31	4,52	4,37	4,62
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,99	4,73	4,00	4,66	4,48	4,20	4,25	4,23	4,48	4,65	4,70	4,70
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	4,73	4,75	4,50	-	-	-	-	-	-	-
Ачка базасы	%	16,2	6,7	2,6	6,3	6,0	13,0	14,3	11,0	13,6	24,1	28,3	24,8
Банктардын тышкаркы ачкалар (M0)	%	15,7	5,8	2,5	0,4	5,2	11,1	12,7	13,2	14,9	26,9	31,7	29,3
Ачка толуму (M1)	%	19,6	10,5	4,2	3,0	5,2	9,6	13,9	14,8	14,0	24,4	28,4	24,7
"Тар" мөндөсө колдонулуучу ачка массасы (M2)	%	21,1	14,6	8,0	8,2	10,3	13,2	17,4	17,6	15,9	23,1	24,9	20,5
Ачка массасы (M2X)	%	16,9	11,6	6,2	5,5	5,5	8,8	14,7	12,8	16,7	21,7	21,0	23,9

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨго карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүмдө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген. IV-чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкары нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
КНС	кошумча нарк салыгы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОб	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
FAO (ФАО)	Food and Agricultural Organization of the United Nations
COVID-19	коронавирус инфекциясы 2019-nCoV (CO rona VI rus D isease 20 19)